

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ СУД З ПРАВ ЛЮДИНИ**П'ята секція****РІШЕННЯ****Справа «Ярошовець та інші проти України»
(Заяви №№ 74820/10, 71/11, 76/11, 83/11 та 332/11)**

СТРАСБУРГ

3 грудня 2015 року

ОСТАТОЧНЕ

03/03/2016

Автентичний переклад

Це рішення набуло статусу остаточного відповідно до пункту 2 статті 44 Конвенції. Його текст може підлягати редакційним виправленням.

У справі «Ярошовець та інші проти України»

Європейський суд з прав людини (п'ята секція), засідаючи палатою, до складу якої увійшли:

Ангеліка Нуссбергер (<...>), Голова,
Ганна Юдківська (<...>),
Андре Потоцький (<...>),
Фаріс Вегабовіч (<...>),
Сіюфра О'Лірі (<...>),
Карло Ранцоні (<...>),
Мартінш Мітс (<...>), судді,
та Клаудія Вестердік (<...>), Секретар секції,

після обговорення за зачиненими дверима 10 листопада 2015 року постановляє таке рішення, що було ухвалено у той день:

ПРОЦЕДУРА

1. Справу було розпочато за п'ятьма заявами (№№ 74820/10, 71/11, 76/11, 83/11, та 332/11), які 12 грудня 2010 року подали до Суду проти України на підставі статті 34 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (далі - Конвенція) п'ятеро громадян України: п. Данило Миколайович Ярошовець (далі - перший заявник) п. В'ячеслав Миколайович Ворона (далі - другий заявник), п. Олег Валерійович Балтян (далі - третій заявник), п. Віктор Миколайович Пилипчук (далі - четвертий заявник) та п. Андрій Васильович Романчук (далі - п'ятий заявник).

2. Інтереси заявників представляли юристи, які практикують у м. Києві. Зокрема, першого заявника представляв п. В. Махінчук, другого і п'ятого заявників - п. Р. Розметов, третього заявника - п. Г. Алієв, а четвертого заявника - п. М. Дмитрук. Уряд України (далі - Уряд) представляв його Уповноважений, на останніх етапах провадження - п. Б. Бабін з Міністерства юстиції України.

3. Заявники скаржились за підпунктом «с» пункту 1 та пунктом 3 статті 5 Конвенції на незаконність і тривалість тримання їх під вартою та за пунктом 1 статті 6 Конвенції - на надмірну тривалість провадження. Четверо із заявників також скаржились за статтею 3 Конвенції на умови тримання їх під вартою, неналежне лікування та обмеження побачень з членами сім'ї під час перебування під вартою. Вони також доводили, що у порушення пункту 5 статті 5 Конвенції їм не було забезпечено юридично закріплене право на відшкодування шкоди

за порушення їх права на свободу. Один із заявників скаржився за статтею 3 Конвенції на те, що після затримання він зазнав жорстокого поводження з боку працівників міліції.

4. 12 вересня 2011 року про заяви було повідомлено Уряд.

ФАКТИ

I. ОБСТАВИНИ СПРАВИ

5. Перший заявник народився у 1978 році; другий, третій і четвертий - у 1981 році; а п'ятий - у 1982 році. За винятком другого заявника, який помер 9 березня 2014 року, заявники наразі проживають у м. Києві. Пані О.П. Ворона, матір другого заявника, повідомила Суд про своє бажання підтримати заяву від його імені.

A. Кримінальне провадження щодо заявників

6. Заявники разом з іншими двома особами були обвинуваченими у кримінальній справі, порушеній щодо них у жовтні 2005 року. Висунуті проти них обвинувачення включали низку епізодів жорстокого поводження, крадіжки, вимагання та зловживання владою або службовим становищем, які заявники, як стверджувалося, вчинили під час їх служби в міліції.

7. Близько 9 год. ранку 14 жовтня 2005 року заявників, на той час - працівників міліції, було затримано підрозділом міліції особливого призначення та доправлено до ГУМВС у м. Києві для допиту прокурорами, у провадженні яких перебувала справа. Пізніше того дня прокурори постановили затримати заявників на підставі статті 115 Кримінально-процесуального кодексу України 1960 року. Вночі з 14 на 15 жовтня 2005 року їх було доправлено до Шевченківського та Подільського районних відділів міліції у м. Києві.

8. 15 жовтня 2005 року заявників було знову доправлено до ГУМВС України у м. Києві для допиту.

9. До кінця жовтня 2005 року заявників тримали у різних установах МВС України, поки їх не було поміщено до Київського слідчого ізолятора (далі - СІЗО).

10. З 17 жовтня 2005 року і до закінчення досудового слідства та передачі справи на розгляд Деснянського районного суду м. Києва (далі - районний суд) 12 грудня 2006 року суди трьох інстанцій продовжували застосовувати запобіжний захід у вигляді взяття заявників під варту. Суди обґрунтовували свої рішення здебільшого складністю справи та незавершеністю розслідування, тим, що заявники обвинувачувалися у вчиненні тяжких злочинів, що вони можуть ухилитися від слідства та суду та перешкодити встановленню істини у справі, а також, що вони можуть продовжувати злочинну діяльність. Жодних інших деталей суди не наводили. У деяких з цих рішень також стверджувалося, що стан здоров'я та сімейне становище заявників були належним чином враховані. З 14 по 23 січня 2007 року заявники продовжували перебувати під вартою в очікуванні розгляду справи судом. Тримання заявників під вартою протягом зазначеного періоду не охоплювалося жодним рішенням суду.

11. Під час судового розгляду справи, який розпочався з попереднього розгляду справи 23 січня 2007 року, суди відмовляли у задоволенні неодноразових клопотань заявників та їхніх захисників про звільнення з-під варті. У деяких з цих рішень були посилення на тяжкість злочинів, у скоєнні яких заявники обвинувачувалися, а також зазначалося про відсутність підстав для зміни обраного запобіжного заходу, у той час як в інших рішеннях не наводилося жодного обґрунтування відмови у звільненні заявників з-під варті.

12. 25 травня 2007 року районний суд звільнив другого заявника з-під варті під підписку про невиїзд.

13. 28 жовтня 2008 року районний суд визнав заявників винними та призначив їм покарання у вигляді позбавлення волі на строк п'ять років з позбавленням права обіймати посади у правоохоронних органах строком три роки, а також з конфіскацією належного їм майна. Виконання вироку щодо другого заявника було відстрочено на три роки. Суд постановив тримання решти заявників під вартою в очікуванні набрання вироком законної сили.

14. 14 травня 2009 року апеляційний суд скасував вирок суду першої інстанції та постановив новий вирок, яким заявники визнавалися винними і їм було призначено довші строки позбавлення волі. Суд також обрав другому заявникові запобіжний захід у вигляді тримання під вартою.

15. 3 листопада 2009 року Верховний Суд України скасував вирок апеляційного суду, здебільшого у зв'язку з неповним розглядом ним фактів справи та недотриманням кримінально-процесуального законодавства, та повернув апеляційну скаргу на вирок від 28 жовтня 2009 року на новий розгляд судом апеляційної інстанції. Верховний Суд України не розглядав клопотань заявників та їхніх захисників про звільнення з-під варти.

16. 24 грудня 2009 року апеляційний суд скасував вирок від 28 жовтня 2008 року, встановивши, що суд першої інстанції не дослідив належним чином доводи та докази заявників та що кваліфікація дій заявників була неправильною. Справу було повернуто до районного суду на новий розгляд. Суд залишив заявників під вартою.

17. Під час нового розгляду справи судом першої інстанції заявники подали до районного суду клопотання про звільнення з-під варти, стверджуючи, що не було жодних підстав для їх подальшого тримання під вартою і що стан їхнього здоров'я погіршувався. 15 лютого 2010 року районний суд відмовив у задоволенні цих клопотань як необґрунтованих.

18. 13 серпня 2010 року районний суд постановив новий вирок, яким заявників було визнано винними у низці епізодів катування, вимагання, проведенні завідомо незаконних обшуків та зловживанні владою або службовим становищем. За винятком четвертого заявника, їх також було визнано винними у крадіжках та підробці документів. Заявникам було призначено покарання у вигляді позбавлення волі строком на п'ять років з позбавленням права обіймати посади у правоохоронних органах строком на три роки. Суд також постановив конфіскувати майно деяких заявників. Другого заявника було звільнено від відбування покарання та звільнено з-під варти. Решту заявників суд постановив залишити під вартою до набрання вироком законної сили. Початок строку відбування ними покарання у вигляді позбавлення волі обчислювався з 14 жовтня 2005 року.

19. Третій та четвертий заявники, а також прокурор оскаржили вирок. Прокурор оскаржив, зокрема, відмову суду першої інстанції встановити факт вчинення заявниками злочинів у складі організованої групи, наслідком чого стала неправильна кваліфікація їхніх дій. Прокурор також стверджував, що призначене покарання було надто м'яким.

20. 14 вересня 2010 року справу було передано на розгляд апеляційного суду. 21 жовтня 2010 року апеляційний суд частково задовольнив клопотання прокурора та вирішив повторно дослідити ту частину доказів, правильність оцінки яких була оскаржена прокурором.

21. Перший, третій, четвертий та п'ятий заявники подали до апеляційного суду клопотання про звільнення їх з-під варти, доводячи, що до 14 жовтня 2010 року вони відбули строки свого покарання та що не було жодних підстав вважати, що вони уникатимуть подальшого провадження у справі. Перший та п'ятий заявники також доводили, що під час тримання їх у СІЗО стан їхнього здоров'я погіршився.

22. 8 листопада 2010 року апеляційний суд відмовив у задоволенні клопотань заявників про звільнення з-під варти, постановивши, що вони обвинувачуються у скоєнні тяжких злочинів і їм було призначено покарання у вигляді позбавлення волі строком на п'ять років, що вирок від 13 серпня 2010 року не набрав законної сили та що він був оскаржений прокурором і двома заявниками. 17 січня 2011 року апеляційний суд відмовив у задоволенні повторних клопотань заявників про звільнення з-під варти, в основному з тих самих підстав, додатково зазначивши, що вирок було оскаржено, зокрема, у зв'язку з м'якістю призначеного покарання та тим, що він переглядається судом.

23. Під час провадження в апеляційному суді відбулося близько тридцяти судових засідань. 20 вересня 2011 року апеляційний суд задовольнив апеляційну скаргу прокурора та скасував вирок від 13 серпня 2010 року. У задоволенні апеляційних скарг третього та четвертого заявників було відмовлено у зв'язку з їхньою необґрунтованістю. Апеляційний суд постановив новий вирок, яким заявників було визнано винними, і їм призначено довші строки позбавлення волі. Зокрема, першому заявникові було призначено покарання у вигляді позбавлення волі на

строк вісім років, другому заявникові - шість років, третьому та п'ятому заявникам - сім з половиною років, а четвертому заявникові - сім років. Суд постановив взяти під варту другого заявника. Суд також постановив продовжити тримання решти заявників під вартою. Строк відбування покарання у вигляді позбавлення волі першим, третім, четвертим та п'ятим заявниками обчислювався з 14 жовтня 2005 року. Апеляційний суд також зарахував строк тримання другого заявника під вартою з 14 жовтня 2005 року по 25 травня 2009 року та з 14 травня 2009 року по 13 серпня 2010 року у строк відбування ним покарання, який мав починати обчислюватися з дати вступу вироку від 20 вересня 2011 року в законну силу.

24. 8 травня 2012 року Вищий спеціалізований суд України з розгляду цивільних і кримінальних справ скасував вирок від 20 вересня 2011 року у зв'язку з різними процесуальними порушеннями, зокрема тим, що апеляційний суд не допитав заявників щодо інкримінованих їм обвинувачень, необґрунтованою відмовою розглянути матеріали справи стосовно стверджуваного жорстокого поводження з боку працівників міліції (див. пункти 28-36) та у зв'язку з недотриманням судом вказівок, зазначених у рішенні Верховного Суду України від 3 листопада 2009 року. Справу було повернуто до апеляційного суду на новий розгляд. Заявників було звільнено з-під варту під підписку про невиїзд.

25. 16 вересня 2014 року апеляційний суд скасував більшу частину вироку від 13 серпня 2010 року. Суд визнав заявників винними у сімох епізодах жорстокого поводження, вимагання та зловживання владою або службовим становищем. Заявникам, окрім другого заявника, було призначено покарання у вигляді позбавлення волі на строк чотири з половиною роки. Вирок щодо другого заявника винесено не було, оскільки він до того часу помер.

26. У своєму вирокі від 16 вересня 2014 року апеляційний суд з огляду на матеріали справи, на яких ґрунтувалася постанова прокуратури від 16 травня 2007 року, дійшов висновку, що на початковому етапі розслідування прав заявників порушено не було. Хоча на тілі першого заявника у жовтні 2005 року було виявлено тілесні ушкодження (див. пункт 30), «можливе застосування сили при його затриманні не вплинуло на [його] позицію по справі», оскільки він не зізнався у скоєнні злочинів, у яких підозрювався на стадії досудового слідства. Апеляційний суд також встановив, що стверджуваний психологічний тиск - згідно з твердженнями заявників, висунутими під час судового розгляду справи та не підтвердженими жодними доказами - «не вплинув на позицію самих [заявників]».

27. Згідно з твердженнями четвертого заявника 16 червня 2015 року Вищий спеціалізований суд України з розгляду цивільних і кримінальних справ скасував вирок апеляційного суду від 16 вересня 2014 року і постановив новий вирок. Копії цього вироку сторонами надано не було.

В. Ствержуване жорстоке поводження з першим заявником

28. Згідно з твердженнями першого заявника з 17 год. 14 жовтня по 2 год. 15 жовтня 2005 року працівник міліції Б. бив його та погрожував йому насильством за відмову відповідати на запитання щодо злочинів, у скоєнні яких він підозрювався. Зокрема, працівник міліції Б. бив першого заявника по обличчю, тулубу та ногах, а також затягував наручники на його зап'ястках, завдаючи йому сильного болю. У той же час інші працівники міліції ображали першого заявника та погрожували йому і його близьким родичам, намагаючись примусити його зізнатися у вчиненні злочинів, у яких його згодом було обвинувачено. У результаті жорстокого поводження перший заявник відмовився давати свідчення під час допиту 14 жовтня 2005 року. Його відмову було задокументовано у матеріалах справи.

29. 17 жовтня 2005 року заявника було доправлено до ізолятора тимчасового тримання (далі - ІТТ), де його оглянув фельдшер і зафіксував синці на обличчі та ногах.

30. За вказівками прокуратури 19 і 26 жовтня 2005 року першого заявника було оглянуто лікарями, які зафіксували низку синців на його обличчі та ногах. Лікарі зазначили, що тілесні ушкодження могли бути спричинені «тупими предметами» у період, вказаний заявником (див. пункт 28).

31. У незазначену дату було розпочато офіційну перевірку тверджень першого заявника про жорстоке поводження. Під час перевірки перший заявник та його близькі родичі надали

докладні показання, назвавши імена деяких з ймовірних злочинців та вказавши період часу та місце проведення відповідних подій.

32. Результатом перевірки спочатку стала постанова від 14 листопада 2005 року, якою прокурори відхилили скарги заявника як необґрунтовані. Після скарги, поданої першим заявником, у вересні 2006 року районний суд скасував цю постанову, встановивши, що перевірка не була повною. Зокрема, суд зазначив, що працівники прокуратури не допитали першого заявника та іншого обвинуваченого, що не було допитано всіх причетних до подій працівників міліції, та що не було встановлено походження тілесних ушкоджень першого заявника. У березні 2007 року суди встановили, що подальша перевірка також була неповною, зокрема тому, що працівники прокуратури не встановили походження тілесних ушкоджень першого заявника. Матеріали перевірки було знову повернено до прокуратури.

33. 16 травня 2007 року працівники прокуратури відхилили скарги як необґрунтовані, дійшовши висновку про відсутність доказів того, що тілесних ушкоджень заявникові було завдано працівниками міліції. Постанова прокуратури здебільшого ґрунтувалась на поясненнях працівників міліції, які брали участь у затриманні першого заявника, та тих, хто мав з ним справу після цього. Згадані працівники міліції показали, що перший заявник не піддавався «фізичному або психологічному тиску» та що 14 і 15 жовтня 2005 року він не подавав жодних відповідних скарг. Вони також доводили, що з моменту його затримання 14 жовтня 2005 року та до поміщення його до камери у Шевченківському районному відділенні міліції 15 жовтня 2005 року перший заявник перебував під постійним наглядом кількох працівників міліції. У відділі міліції він перебував у камері сам, «без постійного нагляду» міліції. У своїх поясненнях працівник міліції Б. також припустив, що перший заявник скаржився на нього, тому що був незадоволений тим, що працівник міліції Б. заніс у протокол усі предмети, знайдені в автомобілі, який він та інші підозрювані використовували. Під час обшуку цього автомобіля перший заявник образив працівника міліції Б. Кілька осіб були свідками цього інциденту.

34. У своїй постанові працівники прокуратури також посилались на отримані під час перевірки показання лікаря, який оглядав першого заявника 26 жовтня 2005 року. Зокрема лікар зазначив, що з огляду на розташування ушкоджень у заявника, не можна виключити, що їх могло бути завдано самим заявником або шляхом «травматичного удару тупим предметом».

35. Постанову прокуратури згодом було залишено в силі судами першої та апеляційної інстанцій 29 серпня та 21 листопада 2007 року відповідно.

36. Ґрунтуючись на висновках прокуратури, районний і апеляційний суди, які розглядали кримінальну справу щодо заявників, також відмовили у задоволенні ідентичних скарг першого заявника, встановивши, що «можливе застосування сили при його затриманні не вплинуло на [його] позицію у справі», оскільки перший заявник не зізнався у скоєнні злочинів, в яких підозрювався на стадії досудового слідства (див., зокрема, пункт 26).

С. Стверджувана неналежна медична допомога четвертому заявнику у СІЗО

37. У квітні 2006 року четвертого заявника було оглянуто лікарем медичної частини СІЗО, і у нього діагностовано хронічний простатит. У вересні 2006 року він також був оглянутий терапевтом та урологом медичної частини СІЗО, який призначив йому спеціальні ліки для лікування хронічного простатиту. Згодом, у жовтні і грудні 2006 року, червні 2007 року, у квітні і травні 2008 року, у травні 2009 року та у червні 2010 року четвертий заявник пройшов низку медичних оглядів у лікарів СІЗО, під час яких було підтверджено наявність у нього серйозного урологічного захворювання, яке часто діагностується як хронічний простатит. Йому було призначено спеціальне лікування.

38. Впродовж цього періоду четвертий заявник, його захисник та члени його родини подавали до органів влади клопотання про надання дозволу на обстеження четвертого заявника у спеціалізованій клініці, але безрезультатно. У задоволенні клопотань про звільнення четвертого заявника з-під варті з огляду на стан його здоров'я також було відмовлено. Листом від 21 квітня 2008 року начальник СІЗО повідомив захисника четвертого заявника про те, що медична частина СІЗО не має необхідного медичного обладнання для точної діагностики захворювання четвертого заявника.

39. 2 лютого 2011 року під час судового засідання у кримінальній справі щодо заявників для четвертого заявника було викликано карету швидкої медичної допомоги у зв'язку з гострим болем у сечовому міхурі. Лікарі зазначили, що він потребував термінової катетеризації сечового міхура. Суддя апеляційного суду, який розглядав кримінальну справу щодо заявників, звернувся до начальника СІЗО з проханням надати четвертому заявникові належну медичну допомогу та, за необхідності, перевести його до лікарні МОЗ. Того ж дня у приміщенні СІЗО четвертого заявника було оглянуто лікарем одного із закладів охорони здоров'я МОЗ. Лікар діагностував у нього хронічний простатит у стадії загострення та хронічний цистит, призначив йому спазмолітичні препарати та рекомендував здати аналіз сечі. Підстав для термінової госпіталізації він не знайшов. Наступного дня четвертий заявник здав аналіз сечі, який не виявив патології.

40. 3 лютого 2011 року у відповідь на скаргу матері четвертого заявника на те, що він не отримав необхідного лікування, суддя апеляційного суду надіслав начальнику СІЗО листа, вдруге вимагаючи від нього надати четвертому заявнику належну медичну допомогу шляхом переведення його, за необхідності, до медичної установи МОЗ.

41. 4 лютого 2011 року четвертого заявника було доправлено до лікарні МОЗ, де його оглянув уролог і діагностував у нього хронічний простатит та хронічний цистит без розладу сечовипускання. Уролог дійшов висновку, що четвертий заявник не потребує катетеризації сечового міхура або стаціонарного лікування. Йому було призначено спеціальні ліки.

42. Згодом, у лютому та у березні 2011 року, четвертий заявник проходив подальші обстеження і медикаментозне лікування у дерматолога з медичної частини СІЗО, який в підсумку вказав на певне покращення у перебігу його урологічних захворювань.

43. 31 березня 2011 року на підставі клопотання четвертого заявника про застосування тимчасового заходу за правилом 39 Регламенту Суду Суд попросив Уряд надати інформацію щодо стану здоров'я четвертого заявника.

44. 5 квітня 2011 року четвертого заявника було обстежено комісією лікарів СІЗО та діагностовано хронічний простатит у стадії ремісії.

45. 8 квітня 2011 року уролог з закладу охорони здоров'я МОЗ оглянув четвертого заявника. У нього було діагностовано уретропростатит у стадії загострення. Було рекомендовано здати аналізи сечі та секрету простати. За результатами аналізів уролог призначив спеціальне лікування.

46. 4 травня 2011 року, отримавши від Уряду та від самого четвертого заявника оновлену інформацію про стан заявника, Суд вирішив відмовити у задоволенні його клопотання за правилом 39 Регламенту Суду.

47. У вересні та жовтні 2011 року урологи провели наступні медичні обстеження. Вони зазначили, що четвертий заявник страждає від гострого хронічного простатиту та хронічного циститу, та призначили йому ліки, які він отримав посилкою від родичів у жовтні 2011 року.

48. Листом від 17 жовтня 2011 року заступник головного лікаря закладу охорони здоров'я МОЗ, в якому проходив обстеження четвертий заявник, повідомив захисника заявника, що лікування, призначене йому спочатку, було неефективним, та що четвертий заявник потребує «застосування фізіотерапевтичних методів паралельно з етіопатогенетичним медикаментозним курсом лікування, що є також неможливим в умовах СІЗО».

49. 10 листопада 2011 року Суд за правилом 39 Регламенту Суду вказав Уряду на необхідність терміново забезпечити лікування захворювань заявника відповідно до рекомендацій лікарів, включаючи рекомендації, зазначені у згаданому листі від 17 жовтня 2011 року. Згодом, 5 лютого 2013 року, застосування тимчасового заходу було скасовано.

50. 16 листопада 2011 року четвертого заявника у закладі охорони здоров'я МОЗ оглянув уролог. У нього було діагностовано хронічний простатит у стадії ремісії та було зроблено висновок про те, що він не потребує стаціонарного лікування. Інформація щодо ситуації з його лікуванням під час перебування під вартою після цієї дати відсутня.

51. Після звільнення з-під варти 8 травня 2012 року четвертий заявник надалі проходив обстеження у різних лікарів. Зокрема, 22 травня 2012 року його було оглянуто у приватній урологічній клініці; лікар виявив у заявника «застійні запальні процеси» у передміхуровій залозі, хронічний калькульозний простатит, двосторонній везикуліт (запалення та інфікування сім'яних пухирців) та інтрапельвікальну конгестію. У червні 2012 року уретру четвертого заявника було прооперовано. У червні 2014 року він переніс подібну операцію.

Д. Умови перевезення першого, третього, четвертого та п'ятого заявників, та умови тримання в камерах під час їх перевезення

52. Згідно з твердженнями заявників, за винятком другого заявника, під час перевезення їх до суду і назад їх протягом декількох годин тримали у переповнених спеціальних автомобілях, не обладнаних системами опалення та належною вентиляцією. Таким чином, влітку вони страждали від спеки, а взимку - від морозу. Проїзд до Деснянського районного суду м. Києва у спеціальних автомобілях займав кілька годин, а у деяких випадках після повернення до СІЗО заявники мали очікувати у цих автомобілях по кілька годин, поки проводилися перевірки щодо забезпечення безпеки.

53. Зазначені заявники стверджували, що у таких умовах їх перевозили більше ніж 200 разів.

54. Вони також доводили, що у дні судових засідань перед поміщенням до спеціального автомобіля їх зазвичай виводили з камер о 8 год. ранку, поміщували до спеціальних не обладнаних вентиляцією транзитних камер площею 3,75 кв. м, в яких тримали від тридцяти хвилин до кількох годин. Після повернення з судових засідань, часто близько 20 год., заявники до їх поміщення в камери також повинні були очікувати по кілька годин у тих самих транзитних камерах.

55. Згідно з твердженнями Уряду кузов спеціального автомобіля має площу 8 кв. м та розрахований на перевезення двадцяти двох осіб у трьох відсіках (два більші за розмірами площею по 2,5 кв. м, розраховані на десять осіб кожен, та один менший відсік, розрахований на перевезення двох осіб). У кузові спеціального автомобіля не було вікон, але вони обладнані заграбованими вентиляційними люками та лавицями для сидіння. Уряд також доводив, що у середньому перевезення підсудних з СІЗО до апеляційного суду займало до сорока хвилин.

Е. Побачення з сім'єю під час перебування під вартою

56. Під час тримання під вартою заявники, за винятком другого заявника, мали певну кількість одногодинних побачень з близькими родичами, під час яких заявники, про яких йде мова, та їхні відвідувачі повинні були спілкуватись через скляну перегородку. Дат цих побачень вказано не було. Згадані заявники також не стверджували, що вони або їхні родичі клопотали про будь-які інші побачення. Згадані заявники стверджували, що їхні родичі повинні були дати згоду на допит їх в якості свідків для того, щоб отримати можливість побачення із заявниками, які перебували під вартою.

ІІ. ВІДПОВІДНЕ НАЦІОНАЛЬНЕ ЗАКОНОДАВСТВО

А. Кримінально-процесуальний кодекс України 1960 року, який втратив чинність 19 листопада 2012 року

57. У відповідних витягах з Глави 13 («Запобіжні заходи») у редакції Кодексу на час подій зазначалось:

Стаття 148. Мета і підстави застосування запобіжних заходів

«Запобіжні заходи застосовуються до підозрюваного, обвинуваченого, підсудного, засудженого з метою запобігти спробам ухилитися від дізнання, слідства або суду, перешкодити встановленню істини у кримінальній справі або продовжити злочинну діяльність, а також для забезпечення виконання процесуальних рішень.

Запобіжні заходи застосовуються за наявності достатніх підстав вважати, що підозрюваний, обвинувачений, підсудний, засуджений буде намагатися ухилитися від слідства і суду або від

виконання процесуальних рішень, перешкоджати встановленню істини у справі або продовжувати злочинну діяльність.

Якщо немає достатніх підстав для застосування запобіжного заходу, від підозрюваного, обвинуваченого або підсудного відбирається письмове зобов'язання про явку на виклик особи, яка проводить дізнання, слідчого, прокурора або суду, а також про те, що він повідомить про зміну свого місця перебування.

...»

Стаття 149. Запобіжні заходи

«Запобіжними заходами є:

- (1) підписка про невиїзд;
- (2) особиста порука;
- (3) порука громадської організації або трудового колективу;
- (3-1) застава;
- (4) взяття під варту;
- (5) нагляд командування військової частини.

...».

Стаття 155. Взяття під варту

«Взяття під варту як запобіжний захід застосовується в справах про злочини, за які законом передбачено покарання у вигляді позбавлення волі на строк понад три роки. У виняткових випадках цей запобіжний захід може бути застосовано в справах про злочини, за які законом передбачено покарання у вигляді позбавлення волі і на строк не більше трьох років.

...»

Стаття 162. Побачення з заарештованим

«Побачення родичів або інших осіб з заарештованим може дозволити особа або орган, які провадять справу. Тривалість побачення встановлюється від однієї до чотирьох годин. Побачення може бути дозволено, як правило, не більше одного разу на місяць.»

Стаття 165. Загальні положення щодо порядку застосування, скасування і зміни запобіжного заходу

«Запобіжний захід у вигляді взяття під варту застосовується лише за вмотивованою постановою судді чи ухвалою суду ...

...

... Звільнення з-під варту у кримінальних справах, що знаходяться в судовому провадженні, здійснюється лише за рішенням судді або суду.

Запобіжний захід скасовується або змінюється, коли відпаде необхідність у запобіжному заході або в раніше обраному запобіжному заході.

...».

58. Інші відповідні положення Кодексу передбачали таке:

Стаття 324. Питання, що вирішуються судом при постановленні вироку

«Постановляючи вирок, суд повинен вирішити такі питання:

...

- (11) який запобіжний захід слід обрати щодо підсудного;

...».

Стаття 338. Обчислення строку відбуття покарання

«Початок строку відбуття покарання у вигляді позбавлення волі ..., коли підсудний до винесення вироку не перебував під вартою, обчислюється з моменту приведення вироку у виконання.

Коли підсудний до винесення вироку тримався під вартою в цій справі, в строк відбуття покарання зараховується строк перебування під вартою.

...».

Стаття 342. Звільнення підсудного з-під варти за вироком суду

«При виправданні підсудного чи звільненні його від відбуття покарання або при засудженні його до покарання, не зв'язаного з позбавленням волі, суд, якщо підсудний перебуває під вартою, негайно звільняє його з-під варти в залі судового засідання.».

Стаття 343. Застосування запобіжного заходу до набрання вироком законної сили

«Постановляючи вирок, за яким до підсудного застосовується та чи інша міра покарання, суд повинен обміркувати питання про запобіжний захід до набрання вироком законної сили і має право обрати запобіжний захід або ж скасувати, змінити чи підтвердити раніш обраний.

Взяття під варту як запобіжний захід допускається лише при наявності підстав, зазначених у відповідних статтях глави 13 цього Кодексу.».

Стаття 345. Надання родичам дозволу на побачення з засудженим

«До набрання вироком законної сили головуєчий або голова відповідного суду зобов'язані дати дозвіл близьким родичам засудженого за їх проханням на побачення з засудженим, який перебуває під вартою.».

Стаття 357. Попередній розгляд справи апеляційним судом

«Апеляційний суд у разі необхідності може провести попередній розгляд справи.

...».

Стаття 358. Вирішення питань, пов'язаних з підготовкою справи до апеляційного розгляду

«При попередньому розгляді справи апеляційний суд може розглянути такі питання, пов'язані з підготовкою справи до апеляційного розгляду:

...

(5) про зміну, скасування або обрання запобіжного заходу;

...».

Стаття 401. Набрання вироком законної сили та його виконання

«Вирок місцевого суду набирає законної сили після закінчення строку на подання апеляцій, а вирок апеляційного суду - після закінчення строку на подання касаційної скарги, ... якщо його не було оскаржено ... В разі подачі апеляцій, касаційної скарги чи внесення касаційного подання вирок, якщо його не скасовано, набирає законної сили після розгляду справи відповідно апеляційною чи касаційною інстанцією, якщо інше не передбачено цим Кодексом.

...

Обвинувальний вирок виконується після набрання ним законної сили.

...».

В. Кримінальний кодекс України 2001 року

59. Відповідні положення частини 5 статті 72 Кримінального кодексу передбачають таке:

«Попереднє ув'язнення зараховується судом у строк покарання у разі засудження до позбавлення волі день за день...».

С. Цивільний кодекс України 2003 року

60. Стаття 1176 Цивільного кодексу України передбачає право на відшкодування шкоди, завданої фізичній особі внаслідок незаконних дій, вчинених щодо неї органами, що здійснюють оперативно-розшукову діяльність, досудове розслідування, прокуратури або суду. Стаття також передбачає, що порядок відшкодування шкоди, завданої цими органами, «встановлюється законом».

Д. Закон України «Про попереднє ув'язнення» 1993 року

61. Відповідні положення Закону України «Про попереднє ув'язнення» від 30 червня 1993 року у формулюванні на час події передбачали таке:

Стаття 1

«Попереднє ув'язнення ... є запобіжним заходом щодо обвинуваченого, підсудного, підозрюваного у вчиненні злочину, за який може бути призначено покарання у вигляді позбавлення волі, та засудженого, вирок щодо якого не набрав законної сили.

...».

Стаття 12

«Побачення з родичами або іншими особами може надавати взятим під варту адміністрація місця попереднього ув'язнення лише з письмового дозволу слідчого, органу дізнання або суду, в провадженні яких знаходиться справа, як правило, один раз на місяць. Тривалість побачення встановлюється від однієї до чотирьох годин.

...».

Е. Закон України «Про порядок відшкодування шкоди, завданої громадянину незаконними діями органів, що здійснюють оперативно-розшукову діяльність, органів досудового розслідування, прокуратури і суду» 1994 року

62. Відповідні положення Закону України «Про порядок відшкодування шкоди, завданої громадянину незаконними діями органів, що здійснюють оперативно-розшукову діяльність, органів досудового розслідування, прокуратури і суду» від 1 грудня 1994 року (далі - Закон України про відшкодування шкоди) передбачали:

Стаття 1

«Відповідно до положень цього Закону підлягає відшкодуванню шкода, завдана громадянину внаслідок:

(1) незаконного засудження, незаконного повідомлення про підозру у вчиненні кримінального правопорушення, незаконного взяття і тримання під вартою, незаконного проведення в ході кримінального провадження обшуку, виїмки, незаконного накладення арешту на майно, незаконного відсторонення від роботи (посади) та інших процесуальних дій, що обмежують права громадян;

...».

Стаття 2

«Право на відшкодування шкоди в розмірах і в порядку, передбачених цим Законом, виникає у випадках:

(1) постановлення виправдувального вироку суду;

(2) закриття кримінальної справи за відсутністю події злочину, відсутністю у діянні складу злочину або недоведеністю участі обвинуваченого у вчиненні злочину;

(3) відмови в порушенні кримінальної справи або закриття кримінальної справи з підстав, зазначених у пункті 2 частини першої цієї статті;

(4) закриття справи про адміністративне правопорушення.

...».

63. Після внесення змін до статті 2 Закону України про відшкодування шкоди 1 грудня 2005 року перелік випадків було доповнено таким підпунктом:

«встановлення в обвинувальному вирокі суду чи іншому рішенні суду (крім ухвали чи постанови суду про повернення справи на додаткове розслідування ...) факту ... незаконного взяття і тримання під вартою ...».

ІІІ. ВІДПОВІДНІ НАЦІОНАЛЬНІ ТА МІЖНАРОДНІ ДОПОВІДІ

64. Відповідні міжнародні та національні документи щодо умов тримання під вартою та перевезення осіб наведено в рішеннях у справах «Яковенко проти України» (Yakovenko v. Ukraine) (заява № 15825/06, пп. 56-61, від 25 жовтня 2007 року), «Коктиш проти України» (Koktysh v. Ukraine) (заява № 43707/07, пп. 39-42, від 10 грудня 2009 року), та «Андрій Яковенко проти України» (Andrey Yakovenko v. Ukraine) (заява № 63727/11, пп. 71-73, від 13 березня 2014 року).

65. У своїй Доповіді Уряду України (оприлюдненій 23 листопада 2011 року) за наслідками візиту в Україну з 9 по 21 вересня 2009 року Європейський комітет з питань запобігання катуванням чи нелюдському або такому, що принижує гідність, поводженню чи покаранню, зазначив про таке (оригінальне виділення):

«44. Делегація отримала певну кількість скарг від ув'язнених осіб щодо умов перевезення між різними установами МВС України. У Бориспільському міському відділі УМВС України в Київській області делегація мала можливість оглянути один з фургонів, що використовуються для транспортування ув'язнених осіб. Умови у ньому були неприйнятні. Кузов було розділено на чотири секції, кожна площею 0,5 кв. м. **Такий обмежений простір є неприйнятним для перевезення особи, незалежно від того, на яку відстань її перевозять ...».**

ПРАВО

I. ОБ'ЄДНАННЯ ЗАЯВ

66. Суд вважає, що відповідно до пункту 1 правила 42 Регламенту Суду заяви мають бути об'єднані з огляду на їх спільне фактичне та юридичне підґрунтя.

ІІ. ЩОДО LOCUS STANDI ПАНІ О.П. ВОРОНИ

67. Суд перш за все зазначає, що другий заявник помер під час розгляду справи у Суді. Його матір, пані О.П. Ворона, повідомила Суд про своє бажання підтримати його заяву. У низці справ, в яких заявник помирає під час провадження, Суд враховував заяви спадкоємців заявника або членів родини, які висловлювали бажання підтримати заяву (див., в якості нещодавнього прикладу, рішення у справі «Дімітар Крастев проти Болгарії» (Dimitar Krastev v. Bulgaria), заява № 26524/04, п. 42, від 12 лютого 2013 року, з подальшими посиланнями). У цій справі Суд не вбачає підстав для іншого висновку, а отже погоджується, що пані О.П. Ворона може підтримати заяву, подану другим заявником.

ІІІ. СТВЕРДЖУВАНЕ ПОРУШЕННЯ СТАТТІ 3 КОНВЕНЦІЇ

A. Ствержуване жорстоке поводження з першим заявником

68. Перший заявник спочатку скаржився на те, що після його затримання 14 жовтня 2005 року він зазнав побиття та тиску з боку працівників міліції У своїх зауваженнях у березні 2012 року він також скаржився, що з 14 по 15 жовтня 2005 року йому не надавали їжі та теплий одяг та що наручники з нього зняли лише після 2 год. 15 жовтня 2005 року. Він також скаржився, що за його скаргами на жорстоке поводження працівників міліції не було проведено ефективного розслідування. Він посилався на статтю 3 Конвенції, яка передбачає таке:

Стаття 3

«Нікого не може бути піддано катуванню або нелюдському чи такому що принижує гідність, поводженню або покаранню.»

1. Прийнятність

69. Суд перш за все зазначає, що твердження першого заявника про погрози та психологічний тиск з боку працівників міліції та позбавлення його їжі, які він висував на національному рівні, не були достатньо докладні та не підтверджувалися жодними доказами. Не було також доказів того, що він був змушений перебувати у наручниках впродовж надмірно тривалого часу. Отже, Суд вважає, що скарги заявника у зв'язку з цим не були «небезпідставними» у розумінні статті 3 Конвенції, аби вимагати від національних органів влади проведення ефективного розслідування. Скарги, подані до цього Суду, також, як видається є необґрунтованими. Відповідно Суд доходить висновку, що ця частина скарг першого заявника на жорстоке поводження працівників міліції, як за матеріальним так і за процесуальним аспектами статті 3 Конвенції, повинна бути відхилена як явно необґрунтована відповідно до підпункту «а» пункту 3 та пункту 4 статті 35 Конвенції.

70. І навпаки, Суд зазначає, що твердження першого заявника про те, що, перебуваючи під контролем міліції після затримання 14 жовтня 2005 року він зазнав тілесних ушкоджень, підтверджуються медичними документами та його докладним описом подій (див. пункти 28-30). Відповідно його скарга була ргіма facіe небезпідставною та, з огляду на усталену практику Суду з цього питання, органи влади були зобов'язані провести ефективне офіційне розслідування (див., наприклад, рішення у справі «Каверзін проти України» (Kaverzin v. Ukraine) заява № 23893/03. п. 106, від 15 травня 2012 року).

71. Враховуючи вищенаведене, Суд доходить висновку, що скарги першого заявника за статтею 3 Конвенції про його побиття працівниками міліції та непроведення органами влади ефективного розслідування у зв'язку з цим не є явно необґрунтованими у розумінні підпункту «а» пункту 3 статті 35 Конвенції. Суд також зазначає, що вони не є неприйнятними з будь-яких інших підстав. Отже, вони мають бути визнані прийнятними.

2. Суть

(а) Доводи сторін

72. Перший заявник скаржився, що його побив працівник міліції Б. та що у зв'язку з цією подією не було проведено ефективного розслідування.

73. Уряд стверджував, що перший заявник не довів, що зазнав жорстокого поводження з боку працівників міліції та що його скарги спростовувалися рапортами та поясненнями працівників міліції. Уряд також доводив, що у висновках судово-медичних експертиз від 19 та 26 жовтня 2005 року зазначалось, що перший заявник сам міг завдати собі тілесних ушкоджень, та що у час, коли їх було завдано, перший заявник не перебував «під контролем працівників міліції». Згідно з твердженнями Уряду скарги заявника до національних органів влади про стверджуване жорстоке поводження були недостатньо чіткими та зрозумілими, тому вони були відхилені органами прокуратури та судами як необґрунтовані. На думку Уряду, ситуація у випадку першого заявника була схожою на ситуацію у справі «Олександр Смірнов проти України» (Aleksandr Smirnov v. Ukraine) (заява № 38683/06, рішення від 15 липня 2010 року). Посилаючись на висновок Суду про відсутність порушення матеріального аспекту статті 3 Конвенції у згаданій вище справі (див. згадане рішення у справі «Олександр Смірнов проти України» (Aleksandr Smirnov v. Ukraine), пп. 54-55), Уряд доводив, що у цій справі походження тілесних ушкоджень у заявника встановити було неможливо.

74. Уряд також стверджував, що скарги заявника було належним чином розглянуто на національному рівні - зокрема, було відібрано пояснення низки працівників міліції, а також було проведено дві судово-медичні експертизи, а тому існували достатні підстави для винесення постанови про відмову в порушенні кримінальної справи щодо працівників міліції. На думку Уряду, порушення статті 3 Конвенції щодо скарг першого заявника не було.

75. Перший заявник заперечив твердження Уряду. Зокрема, він зазначив, що висновки експертиз від 19 та 26 жовтня 2005 року не свідчили про те, що він сам міг завдати собі тілесних ушкоджень, та що було достатньо доказів того, що під час завдання тілесних

ушкоджень він перебував під контролем міліції. Він також доводив, що його скарги на жорстоке поводження були чіткими, послідовними та достатньо точними, у той час як органи влади не встановили точний час завдання йому тілесних ушкоджень та їхнє походження.

(b) Оцінка Суду

76. Суд зауважує, що скарги першого заявника, які розглядаються, стосуються як матеріального, так і процесуального аспектів статті 3 Конвенції. Щодо матеріального аспекту Суд зазначає, що сторони погоджуються, що перший заявник зазнав тілесних ушкоджень, перебуваючи під вартою в міліції. Це також було підтверджено висновками експертиз (див. пункти 29-30). Проте сторони не погодилися у питанні щодо того, чи були ці ушкодження завдані працівниками міліції.

77. Суд чітко усвідомлює субсидіарний характер свого завдання та визнає, що має бути обережним, перебираючи на себе роль суду першої інстанції щодо вирішення питань факту, коли це неминуче не вимагається з огляду на обставини конкретної справи. Отже, Суд вважає за належне спершу розглянути питання про те, чи було скаргу першого заявника належним чином перевірено органами влади (див., наприклад, рішення у справі «Ель-Масрі проти Колишньої Югославської Республіки Македонії» (El-Masri v. the former Yugoslav Republic of Macedonia) [ВП], заява № 39630/09, пп. 155 та 181, ECHR 2012; згадане рішення у справі «Каверзін проти України» (Kaverzin v. Ukraine), п. 107; рішення у справах «Бакланов проти України» (Baklanov v. Ukraine), заява № 44425/08, пп. 70, 71 та 91, від 24 жовтня 2013 року; «Джулай проти України» (Dzhulay v. Ukraine), заява № 24439/06, п. 69, від 3 квітня 2014 року; та «Кінез проти Румунії» (Chinez v. Romania), заява № 2040/12, п. 57, від 17 березня 2015 року). Після цього Суд, враховуючи висновки національних органів влади, розгляне питання про те, чи мало місце стверджуване жорстоке поводження.

(i) Стверджуване непроведення розслідування скарги першого заявника на жорстоке поводження з боку працівників міліції

78. Суд повторює, що коли особа висуває небезпідставну скаргу на жорстоке з нею поводження з боку працівників міліції або інших представників держави, яке було таким, що порушує статтю 3 Конвенції, це положення, взяте у поєднанні із загальним обов'язком держави за статтею 1 Конвенції «гарантувати кожному, хто перебуває під [її] юрисдикцією, права і свободи, визначені в ... Конвенції», за своєю суттю вимагає проведення ефективного офіційного розслідування. Так само, як і розслідування за статтею 2 Конвенції, таке розслідування має бути спроможним призвести до встановлення та покарання винних. В іншому випадку загальна юридична заборона катування та нелюдського і такого, що принижує людську гідність, поводження та покарання була б неефективною на практиці, і в деяких випадках представники держави могли б фактично безкарно порушувати права тих, хто перебуває під їхнім контролем (див., серед інших джерел, рішення у справі «Лабіта проти Італії» (Labita v. Italy) [ВП], заява № 26772/95, пп. 131, ECHR 2000-IV)

79. Розслідування серйозних тверджень про жорстоке поводження має бути ретельним. Це означає, що державні органи завжди повинні добросовісно намагатись з'ясувати, що трапилось, і не покладатися на поспішні та необґрунтовані висновки для закриття кримінальної справи або використовувати такі висновки як підставу для своїх рішень (див., наприклад, вищезазначене рішення у справі «Ель-Масрі проти Колишньої Югославської Республіки Македонії» (El-Masri v. the former Yugoslav Republic of Macedonia), п. 183). Вони повинні вживати усіх розумних і доступних їм заходів для забезпечення збирання доказів, що стосуються події, включаючи, серед іншого, покази свідків та висновки судово-медичних експертиз (див. рішення у справах «Танрікулу проти Туреччини» (Tantikulu v. Turkey) [ВП], заява № 23763/94, пп. 104 et seq., ECHR 1999-IV, та «Гюль проти Туреччини» (<...>), заява № 22676/93, п. 89, від 14 грудня 2000 року). Будь-який недолік розслідування, що стає на заваді встановленню походження тілесних ушкоджень та винних осіб, є загрозою недотримання цього стандарту.

80. Повертаючись до справи першого заявника, Суд зазначає, що його скарга на жорстоке поводження головним чином розслідувалась шляхом прокурорської перевірки, яку було розпочато через кілька днів після події. Під час перевірки працівники прокуратури допитали усіх, хто міг бути свідком стверджуваних подій, та зібрали медичні докази. Перший заявник також був допитаний, і йому було надано можливість викласти власну версію стверджуваних

подій. Результатом перевірки стала постанова, в якій зазначалось, що працівники міліції не завдавали тілесних ушкоджень першому заявникові, а отже його версію перебігу подій було відхилено. Проте у постанові не надавалося жодного пояснення або інформації щодо того, як заявникові було завдано тілесних ушкоджень. Хоча правдою є те, що лікар, допитаний під час перевірки, зазначив, що не можна відкидати гіпотезу, що перший заявник сам завдав собі ушкоджень, працівники прокуратури не здійснили подальшої перевірки такого сценарію або будь-яких інших версій походження тілесних ушкоджень заявника. Більше того, вони не стверджували, що за вказаних обставин встановити походження тілесних ушкоджень було неможливо. Доводи Уряду у зв'язку з цим не підтверджуються жодними доказами або докладними поясненнями (див. пункт 73). Суд також зазначає, що невстановлення походження тілесних ушкоджень було однією з головних підстав для рішень національних судів у вересні 2006 року та у березні 2007 року про повернення справи на додаткову перевірку до прокуратури (див. пункт 32). Залишається нез'ясованим, чому суди зрештою залишили в силі постанову прокуратури від 16 травня 2007 року, незважаючи на той факт, що зазначений аспект перевірки належним чином досліджено не було (див. пункт 35). Також його не було досліджено в ході судового розгляду скарги першого заявника на жорстоке з ним поводження.

81. У світлі вищенаведеного Суд доходить висновку, що розслідування скарги першого заявника на жорстоке поводження не було ретельним, оскільки за його результатами не було встановлено походження тілесних ушкоджень заявника. Отже, у зв'язку з цим було порушення процесуального аспекту статті 3 Конвенції.

(ii) Стверджуване жорстоке поводження з боку працівників міліції

82. Повертаючись до матеріального аспекту скарги заявника, Суд зазначає, що при оцінці доказів за скаргою про порушення статті 3 Конвенції має застосовуватися стандарт доведення «поза розумним сумнівом» (див. рішення у справі «Ірландія проти Сполученого Королівства» (*Ireland v. the United Kingdom*), від 18 січня 1978 року п 161, Series A № 25, та «Авшар проти Туреччини» (*Avsar v. Turkey*), заява № 25657/94, п. 282, ECHR 2001-VII (витяги)). Проте така доведеність може впливати із сукупності ознак чи схожих неспростовних презумпцій, достатньо вагомих, чітких і узгоджених між собою (див. згадане рішення у справі «Лабіта проти Італії» (*Labita v. Italy*), п. 121). Коли вся чи значна частина інформації щодо подій, про які йдеться, відома виключно органам влади, - як це має місце у справі щодо ув'язнених осіб, які перебувають під контролем органів влади, - і коли у таких осіб під час їхнього ув'язнення з'являються тілесні ушкодження, це породжує відповідні обґрунтовані презумпції щодо фактів. При цьому тягар доведення можна вважати покладеним на органи влади, адже саме вони мають надати задовільні та переконливі пояснення (див. рішення у справах «Рібіч проти Австрії» (*Ribitsch v. Austria*), від 4 грудня 1995 року. п. 34, серія A № 336, і «Салман проти Туреччини» (*Salman v. Turkey*) [ВП], заява № 21986/93, п. 100. ECHR 2000-VII).

83. Як Суд вже зазначив вище, сторони не оспороюють той факт, що заявник зазнав тілесних ушкоджень під час перебування під вартою у міліції (див. пункт 76). У зв'язку з цим Суд повторює, що коли особа зазнає тілесних ушкоджень під час перебування під вартою в міліції, на державу покладається обов'язок надати правдоподібне пояснення щодо причин виникнення цих ушкоджень, і якщо цього зроблено не буде, це свідчатиме про наявність питання за статтею 3 Конвенції (див. серед багатьох інших джерел, рішення у справі «Томазі проти Франції» (*Tomasi v. France*), від 27 серпня 1992 року, пп. 108-11, Series A № 241-A). У цій справі Суд не може погодитися з аргументом Уряду, що у відповідний час перший заявник не перебував «під контролем працівників міліції». На час подій перший заявник перебував під вартою в міліції, і ніщо не свідчить про те, що він не знаходився під контролем працівників міліції.

84. Ситуація у цій справі в частині скарг першого заявника на жорстоке поводження працівників міліції значно відрізняється від ситуації у згаданій справі «Олександр Смірнов проти України» (*Aleksandr Smirnov v. Ukraine*), на яку у своїх зауваженнях посилався Уряд. У згаданій справі заявник скаржився на жорстоке поводження зі значною затримкою, а саме приблизно через десять місяців після стверджуваних подій, перебуваючи у той період на свободі. Більше того, він надав суперечливу інформацію щодо часу та походження своїх ушкоджень (див. згадане рішення у справі «Олександр Смірнов проти України» (*Aleksandr Smirnov v. Ukraine*), пп. 8-13 та 15).

85. У цій справі перший заявник подав до національних органів влади скарги на жорстоке поводження одразу після стверджуваних подій, а його твердження у зв'язку з цим були послідовними та містили докладний опис подій (див. пункти 28 та 31). Органи влади та Уряд, заперечивши версію заявника щодо перебігу подій, не спростували її обґрунтованими аргументами. За таких обставин та з огляду на обов'язок держави надати правдоподібні пояснення тілесних ушкоджень особи, яка перебуває під контролем міліції, Суд доходить висновку, що Уряд належним чином не довів, що тілесних ушкоджень першому заявникові було загалом завдано за обставин, що виключають жорстоке поводження під час тримання під вартою в міліції (див. рішення у справі «Аднаралов проти України» (*Adnagalov v. Ukraine*), заява № 10493/12, п. 45, від 27 листопада 2014 року). Відповідно було порушення статті 3 Конвенції у зв'язку з тим, що першого заявника було піддано нелюдському та такому, що принижує гідність, поводженню.

В. Стверджувана відсутність медичної допомоги

86. Заявники, за винятком другого заявника, скаржилися за статтею 3 Конвенції на те, що медична допомога, яка надавалася їм під час перебування під вартою, була неналежною.

1. Прийнятність

87. Суд зазначає, що троє із зазначених заявників, за винятком четвертого заявника, не надали жодних деталей щодо цієї частини заяви. Відповідно їхні скарги на неналежну медичну допомогу мають бути відхилені як явно необґрунтовані відповідно до підпункту «а» пункту 3 та пункту 4 статті 35 Конвенції.

88. Згідно з медичними документами, наданими четвертим заявником та Урядом, перебуваючи під вартою, він страждав від серйозних урологічних дисфункцій. Суд вважає, що його скарга за статтею 3 Конвенції у зв'язку з цим не є явно необґрунтованою у розумінні підпункту «а» пункту 3 статті 35 Конвенції. Вона не є непринятною з будь-яких інших підстав. Тому вона має бути визнана прийнятною.

2. Суть

(а) Доводи сторін

89. Четвертий заявник скаржився, що впродовж перебування його під вартою він страждав від серйозної урологічної дисфункції, яка завдавала йому сильного болю. Хоча у СІЗО йому надавалося певне лікування, воно не було ефективним. Зокрема, медична частина СІЗО не мала обладнання, необхідного для встановлення правильного діагнозу для призначення відповідного лікування. Впродовж тривалого періоду часу четвертому заявникові не дозволялося пройти обстеження у спеціалізованому медичному закладі.

90. Четвертий заявник також стверджував, що неналежність медичної допомоги, яка надавалась йому під час перебування під вартою, підтверджувалась тим фактом, що стан його здоров'я погіршився з часу, коли у нього у квітні 2006 року вперше було виявлено наявність урологічного захворювання; що у нього також було діагностовано нове захворювання - хронічний цистит; що відсутність належних засобів для лікування його урологічного захворювання було підтверджено начальником СІЗО і лікарями закладів охорони здоров'я МОЗ (див. пункти 38 та 48), та що лікування йому надавалось з необґрунтованими затримками. Зокрема, він посилався на затримку з часу виявлення його урологічного захворювання у квітні 2006 року і призначенням лікування у зв'язку з цим у вересні 2006 року, та на дводенну затримку у лютому 2011 року, коли він потребував термінового лікування.

91. Уряд стверджував, що четвертий заявник отримав належну медичну допомогу у зв'язку з його захворюваннями, та що під час тримання під вартою стан його здоров'я не погіршився.

(b) Оцінка Суду

92. Суд неодноразово наголошував на тому, що охорона здоров'я ув'язнених осіб повинна забезпечуватися належним чином (див. рішення у справі «Кудла проти Польщі» (*Kudla v. Poland*) [ВП], заява № 30210/96, п. 94, ECHR 2000-XI). Відсутність належної медичної допомоги може становити поводження, що суперечить статті 3 Конвенції (див. рішення у справах «Ільхан

проти Туреччини» (Ilhan v. Turkey) [ВП], заява № 22277/93, п. 87, ECHR 2000-VII, і «Сарбан проти Молдови» (Sarban v. Moldova), заява № 3456/05, п. 90, від 4 жовтня 2005 року).

93. У своїй практиці Суд також встановлював, що лише факт огляду ув'язненого лікарем та призначення йому певного виду лікування не може автоматично призвести до висновку, що надана медична допомога була достатньою (див. рішення у справі «Хумматов проти Азербайджану» (Hummatov v. Azerbaijan), заяви № 9852/03 та № 13413/04, п. 116, від 29 листопада 2007 року). Органи влади повинні також забезпечити докладне документування стану здоров'я ув'язненої особи та її лікування протягом ув'язнення (див. рішення у справі «Худобін проти Росії» (Khudobin v. Russia), заява № 59696/00, п. 83, від 26 жовтня 2006 року), оперативність та точність діагнозу і лікування (див. вищезазначене рішення у справі «Хумматов проти Азербайджану» (Hummatov v. Azerbaijan), п. 115, та рішення у справі «Мельник проти України» (Melnik v. Ukraine), заява № 72286/01, пп. 104-106, від 28 березня 2006 року); а за умови, коли це викликано медичним станом, - регулярність та систематичність нагляду та наявність плану терапевтичних заходів, максимальною метою якого є лікування хвороб ув'язненої особи або запобігання їхньому ускладненню, а не усунення симптомів (див. згадані рішення у справах «Хумматов проти Азербайджану» (Hummatov v. Azerbaijan), пп. 109 та 114; «Сарбан проти Молдови» (Sarban v. Moldova), п. 79; і рішення у справі «Попов проти Росії» (Popov v. Russia), заява № 26853/04, п. 211, від 13 липня 2006 року). Державні органи влади також повинні довести, що були створені умови, необхідні для фактичного надання призначеного лікування (див. згадане рішення у справі «Хумматов проти Азербайджану» (Hummatov v. Azerbaijan), п. 116, та рішення у справі «Голомійов проти Молдови» (Holomiov v. Moldova), заява № 30649/05, п. 117, від 7 листопада 2006 року). При цьому Суд зазначає, що при оцінюванні належності лікування слід керуватися критерієм належної старанності, оскільки обов'язок держави лікувати тяжко хворих ув'язнених є обов'язком вжиття засобів, а не обов'язком досягнення результату (див. рішення «Гогінашвілі проти Грузії» (Goginashvili v. Georgia), заява № 47729/08, п. 71, від 4 жовтня 2011 року).

94. Загалом, Суд залишає за собою достатню гнучкість при визначенні необхідного стандарту охорони здоров'я у контексті конкретних обставин справи. Зазначений стандарт повинен бути «сумісним з людською гідністю» ув'язненої особи, але і враховувати «практичні потреби ув'язнення» (див. рішення у справі «Алексян проти Росії» (Aleksanyan v. Russia), заява № 46468/06, п. 140, від 22 грудня 2008 року).

95. Повертаючись до цієї справи, Суд зауважує, що скарги четвертого заявника на конкретні проблеми зі здоров'ям розглядалися органами влади. У цілому не можна стверджувати, що вони вирішували їх неналежним чином. Заявника було обстежено низкою лікарів, включаючи урологів із закладів охорони здоров'я МОЗ, і він неодноразово здавав аналізи. Впродовж усього строку перебування під вартою він залишався під їхнім наглядом. Саме лікарі могли призначити четвертому заявникові найкраще лікування, і хоча існували певні розбіжності щодо лікування, яке мало бути йому надано, ці розбіжності згодом було належним чином вирішено та усунуто (див. пункти 39, 41 та 50). Не було жодних доказів або переконливих тверджень щодо того, що лікарі діяли недобросовісно або що надане лікування було неефективним. Також не було доведено, що факт відсутності певного медичного обладнання у медичній частині СІЗО або затримки лікування (див. пункти 37, 38, 39 та 48) негативно вплинув на перебіг його захворювання (див. рішення у справі «Івахненко проти Росії» (Ivakhnenko v. Russia), заява № 12622/04, п. 51, від 4 квітня 2013 року). Заявник не стверджував, що під час перебування його під вартою призначене лікування йому не надавалося.

96. Четвертий заявник не надав жодних доказів того, що стверджуване погіршення стану його здоров'я, а саме діагностування у нього нового захворювання - хронічного циститу - було наслідком стверджуваного надання йому неналежної медичної допомоги під час тримання під вартою, а не наслідком природного перебігу його захворювання (див. рішення у справі «Руденко проти України» (Rudenko v. Ukraine), заява № 5797/05, п. 94, від 25 листопада 2010 року).

97. У світлі наведеного вище Суд доходить висновку, що четвертому заявникові надавалася належна медична допомога. Відповідно у зв'язку з цим не було порушення статті 3 Конвенції.

С. Стверджувані неналежні умови перевезення першого, третього, четвертого та п'ятого заявників та тримання їх у транзитних камерах

98. Перший, третій, четвертий та п'ятий заявники скаржились за статтею 3 Конвенції на неналежні умови, в яких їх перевозили до суду і назад, та на умови, в яких їх тримали у транзитних камерах у СІЗО.

1. Прийнятність

99. Суд зазначає, що ця частина заяви не є явно необгрунтованою у розумінні підпункту «а» пункту 3 статті 35 Конвенції. Суд також зазначає, що вона не є непринятною з будь-яких інших підстав. Тому вона має бути визнана прийнятною.

2. Суть

100. Уряд стверджував, що не було порушення статті 3 Конвенції у зв'язку з умовами, в яких до суду та з нього перевозилися зазначені заявники.

101. Суд нагадує, що згідно з його практикою жорстоке поводження має досягти мінімального рівня жорстокості, щоб підпадати під дію статті 3 Конвенції. Оцінка такого рівня є відносною; вона залежить від усіх обставин справи, таких як тривалість поводження, його фізичні та психічні наслідки, а в деяких випадках мають враховуватися також стать, вік і стан здоров'я потерпілого (див., серед інших джерел, згадане рішення у справі «Ірландія проти Сполученого Королівства» (*Ireland v. the United Kingdom*), п. 162). Крім того, вирішуючи питання про те, чи є поводження таким, що «принижує гідність», у розумінні статті 3 Конвенції, Суд враховуватиме, чи було його метою принизити і зневажити відповідну особу та чи його наслідки вплинули несприятливо на її особистість у спосіб, несумісний із гарантіями статті 3 Конвенції. Навіть відсутність такої мети не може повністю виключити встановлення порушення цього положення (див. рішення у справах «Пірс проти Греції» (*Peers v. Greece*), заява № 28524/95, пп. 67-68 та 74, ECHR 2001-III, та «Валашинас проти Литви» (*Valasinas v. Lithuania*), заява № 44558/98, п. 101, ECHR 2001-VIII).

102. Суд неодноразово наголошував на тому, що зазначені страждання і приниження у будь-якому випадку мають перевищити той рівень страждань і приниження, який є невід'ємним елементом певної форми законного поводження чи покарання. Заходи позбавлення особи свободи часто можуть містити такий елемент. Згідно із зазначеним положенням держава повинна забезпечити тримання особи під вартою в умовах, які відповідають принципу поваги до її людської гідності, а спосіб і метод виконання покарання не завдають їй душевного страждання чи труднощів, які б перевищували невідворотний рівень страждання, притаманний триманню під вартою, і щоб з урахуванням практичних вимог ув'язнення належним чином забезпечувалися охорона здоров'я такої особи та її благополуччя (див. рішення у справі «Калашніков проти Росії» (*Kalashnikov v. Russia*), заява № 47095/99, п. 95, ECHR 2002-VI).

103. Суд також повторює, що твердження про жорстоке поводження повинні бути підкріплені належними доказами. При оцінці доказів Суд зазвичай керується критерієм доведеності «поза розумним сумнівом». Проте така доведеність може впливати із сукупності ознак чи схожих неспростовних презумпцій, достатньо вагомих, чітких і узгоджених між собою (див. згадане рішення у справі «Салман проти Туреччини» (*Salman v. Turkey*)).

104. Повертаючись до цієї справи, Суд доходить висновку, що скарги заявників щодо умов тримання їх у транзитних камерах у СІЗО та їхнього перевезення у спеціальних автомобілях до суду для участі у засіданнях та з нього є докладними та послідовними (див. пункти 52-54). З огляду на розміри відділень для тримання ув'язнених осіб у спеціальних автомобілях та транзитних камерах (див. пункти 54 та 55), велику кількість здійснених заявниками поїздок, а також час, проведений ними або у спеціальних автомобілях, або у транзитних камерах СІЗО, ці скарги викликають серйозне занепокоєння відповідно до статті 3 Конвенції. Крім того, їх не було спростовано Урядом, і вони підтверджуються міжнародними та національними доповідями, які розглядалися Судом у згаданих вище справах «Яковенко проти України» (*Yakovenko v. Ukraine*) і «Коктиш проти України» (*Koktysh v. Ukraine*), а також висновками Європейського комітету з питань запобігання катуванням чи нелюдському або такому, що принижує гідність, поводженню чи покаранню за наслідками його візиту в Україну у вересні 2009 року (див. пункти 64-65). Подібні умови перевезення ув'язнених і умови тримання під час перевезення призвели до встановлення порушення статті 3 Конвенції в рішенні Суду у згаданій справі «Андрій Яковенко проти України» (*Andrey Yakovenko v. Ukraine*) (пп. 98-103), Суд не

вбачає жодних підстав для іншого підходу у цій справі, та вважає, що умови, в яких перебували перший, третій, четвертий та п'ятий заявники, порушували статтю 3 Конвенції.

D. Стверджуване жорстоке поводження з третім заявником з 14 по 16 жовтня 2005 року

105. У своїх заявах у березні 2012 року третій заявник скаржився за статтею 3 Конвенції на катування працівників міліції, якого він зазнав після його затримання 14 жовтня 2005 року, та що під час перебування під вартою з 14 по 16 жовтня 2005 року він постійно знаходився у наручниках і був позбавлений їжі та теплої одягу. Він також скаржився, що органи влади не провели розслідування цих фактів. Третій заявник також доводив, що впродовж тримання його у СІЗО йому не було забезпечено належну медичну допомогу.

106. Суд зазначає, що ці скарги не підтверджуються жодними доказами або докладними аргументами. Більше того, заявник не надав жодного документу, який би доводив, що він подавав такі скарги з їх обґрунтуванням до національних органів влади. Відповідно ця частина заяви має бути відхилена як явно необґрунтована відповідно до підпункту «а» пункту 3 та пункту 4 статті 35 Конвенції.

IV. СТВЕРДЖУВАНЕ ПОРУШЕННЯ СТАТТІ 5 КОНВЕНЦІЇ

107. Заявники скаржились на незаконність та тривалість тримання їх під вартою впродовж слідства та суду. Зокрема, вони стверджували, що рішення про тримання їх під вартою були безпідставні та невмотивовані, та що їх було ухвалено з порушенням національного законодавства.

108. Заявники, за винятком другого заявника, також скаржились, що їхнє тривале тримання під вартою після 14 жовтня 2010 року було свавільним, оскільки до того часу вони вже перебували під вартою впродовж строку, який дорівнював строку призначеного їм покарання згідно з вироком районного суду від 13 серпня 2010 року. Зазначені заявники також скаржились на те, що були позбавлені юридично забезпеченого права на відшкодування шкоди за порушення їхнього права на свободу.

109. Заявники посилалися на статтю 5 Конвенції, у відповідних частинах якої передбачено таке:

«1. Кожен має право на свободу та особисту недоторканність. Нікого не може бути позбавлено свободи, крім таких випадків і відповідно до процедури, встановленої законом:

(а) законне ув'язнення особи після засудження її компетентним судом;

...

(с) законний арешт або затримання особи, здійснене з метою допровадження її до компетентного судового органу за наявності обґрунтованої підозри у вчиненні нею правопорушення або якщо обґрунтовано вважається необхідним запобігти вчиненню нею правопорушення чи її втечі після його вчинення;

...

3. [Кожному], кого заарештовано або затримано згідно з положеннями підпункту «с» пункту 1 цієї статті, ... має бути забезпечено розгляд справи судом упродовж розумного строку або звільнення під час провадження. Таке звільнення може бути обумовлене гарантіями з'явитися на судові засідання.

...

5. Кожен, хто є потерпілим від арешту або затримання, здійсненого всупереч положенням цієї статті, має забезпечене правовою санкцією право на відшкодування.»

110. Суд зазначає, що зазначені скарги заявників стосуються тримання їх під вартою впродовж різних етапів кримінального провадження. Відповідно до багаторічної усталеної практики Суду підпункт «с» пункту 1 статті 5 Конвенції застосовується, коли особу затримано «з метою допровадження її до компетентного судового органу за наявності обґрунтованої підозри у вчиненні нею правопорушення». З огляду на суттєвий зв'язок між пунктом 3 статті 5 і

підпунктом «с» пункту 1 цієї статті Конвенції, особу, засуджену судом першої інстанції, не можна вважати особою, яка перебуває під вартою «з метою допровадження її до компетентного судового органу за наявності обґрунтованої підозри у вчиненні нею правопорушення», як це зазначено у підпункті «с» пункту 1, адже її статус визначається підпунктом «а» пункту 1 статті 5, який дозволяє позбавлення особи свободи «після засудження її компетентним судом» (див., серед інших джерел, рішення у справі «Вемгофф проти Німеччини» (*Wemhoff v. Germany*), від 27 червня 1968 року, п. 9, Series A № 7; та згадане рішення у справі «Лабіта проти Італії» (*Labita v. Italy*), пп. 145 та 147). Відповідно питання тримання заявників під вартою до засудження та після засудження мають розглядатися окремо.

111. Зокрема, тримання першого, третього, четвертого та п'ятого заявників під вартою до постановлення вироку складалося з двох послідовних періодів: (i) з дати їхнього затримання 14 жовтня 2005 року по дату їхнього засудження 28 жовтня 2008 року, та (ii) з дати скасування цього вироку апеляційним судом 24 грудня 2009 року по дату ухвалення нового вироку 13 серпня 2010 року. Ці заявники відповідно перебували під вартою після ухвалення їм вироку з 28 жовтня 2008 року по 24 грудня 2009 року (з 28 жовтня 2008 року по 14 травня 2009 року та з 3 листопада по 24 грудня 2009 року вони перебували під вартою на підставі вироку від 28 жовтня 2008 року, а з 14 травня по 3 листопада 2009 року вони перебували під вартою згідно з вироком від 14 травня 2009 року) та з 13 серпня 2010 року по 8 травня 2012 року - дати, коли їх звільнили з-під варти.

112. Тримання другого заявника під вартою до постановлення вироку тривало з 14 жовтня 2005 року по дату його звільнення з-під варти 25 травня 2007 року та з 24 грудня 2009 року по 13 серпня 2010 року, а з 14 травня 2009 року по 24 грудня 2009 року та з 20 вересня 2011 року по 8 травня 2012 року він перебував під вартою на підставі вироку суду.

А. Стверджувані незаконність та необґрунтована тривалість тримання заявників під вартою до постановлення вироку

1. Прийнятність

113. Уряд стверджував, що скарга другого заявника на незаконність тримання його під вартою до постановлення вироку з 14 жовтня 2005 року по 25 травня 2007 року має бути відхилена як подана з порушенням строку.

114. Другий заявник не погодився.

115. Суд зазначає, що тримання заявників під вартою до постановлення вироку складалося з окремих періодів, деякі з яких закінчилися більше ніж за шість місяців до подання заявниками заяв до Суду 12 грудня 2010 року. Незважаючи на те, що Уряд подав заперечення, яке ґрунтувалось на недотриманні шестимісячного строку лише другим заявником, Суд, тим не менш, повинен розглянути питання про те, чи є неприйнятними на підставі цієї норми скарги усіх заявників на законність та тривалість тримання їх під вартою впродовж вказаних періодів (див., *mutatis mutandis*, рішення у справі «Сабрі Гюнеш проти Туреччини» (<...>) [ВП], заява № 27396/06, п. 29, від 29 червня 2012 року). У зв'язку з цим Суд нагадує, що за обставин, коли строк попереднього ув'язнення обвинуваченого складається з кількох розділених у часі періодів, та у випадках, коли заявники можуть подати скарги на попереднє ув'язнення, перебуваючи на свободі, Суд вважає, що ці розділені у часі періоди повинні розглядатися не як одне ціле, а окремо (див. рішення у справі «Ідалов проти Росії» (*Idalov v. Russia*) [ВП], заява № 5826/03, п. 129, від 22 травня 2012 року, з подальшими посиланнями).

116. З огляду на те, що перший, третій, четвертий та п'ятий заявники перебували під вартою у рамках одного кримінального провадження з 14 жовтня 2005 року по 8 травня 2012 року, два періоди їх попереднього ув'язнення (див. пункт 111), які становили частину зазначеного загального строку, повинні вважатися послідовними, а тому розглядатися як одне ціле, при цьому початковою датою для відліку шестимісячного строку щодо цієї частини справи є 13 серпня 2010 року (дата ухвалення вироку заявникам) (див. рішення у справах «Соловей та Зозуля проти України» (*Solovey and Zozulya v. Ukraine*), заяви №№ 40774/02 та 4048/03, п. 56, від 27 листопада 2008 року; «Буров проти України» (*Burov v. Ukraine*) [Комітет], заява № 14704/03, пп. 42-43, від 17 березня 2011 року; «Самойлович проти України» (*Samoylovich v.*

Ukraine), заява № 28969/04, п. 71, від 16 травня 2013 року; та «Чупріков проти Росії» (Chuprikov v. Russia), заява № 17504/07, пп. 60 та 62, від 12 червня 2014 року).

117. Проте ситуація з другим заявником була іншою. Перший період його попереднього ув'язнення закінчився звільненням його з-під варти 25 травня 2007 року, і він перебував на свободі близько двох років перед взяттям його під варту 14 травня 2009 року (див. пункти 12, 14 та 112). Другий період попереднього ув'язнення, який розпочався з тієї дати, тривав по 13 серпня 2010 року. З огляду на свою практику, застосовну у схожих ситуаціях, Суд доходить висновку, що ці два періоди тримання другого заявника під вартою до постановлення вироку не були послідовними, а тому повинні розглядатися окремо (див. згадані рішення у справі «Ідалов проти Росії» (Idalov v. Russia), пп. 129-130, «Чупріков проти Росії» (Chuprikov v. Russia), пп. 61-63, та рішення у справі «Осаковський проти України» (Osakovskiy v. Ukraine), заява № 13406/06, п. 78, від 17 липня 2014 року). Суд зазначає, що перший період тримання його під вартою до постановлення вироку закінчився більш ніж за шість місяців до подання ним заяви (12 грудня 2010 року), у той час як другий період тримання його під вартою до постановлення вироку закінчився менш ніж за шість місяців до зазначеної дати. Відповідно скарги другого заявника на незаконність та необґрунтовану тривалість першого періоду тримання його під вартою до постановлення вироку з 14 жовтня 2005 року по 25 травня 2007 року було подано з порушенням встановленого строку, а тому вони мають бути відхилені відповідно до пунктів 1 та 4 статті 35 Конвенції (див., *mutatis mutandis*, згадане рішення у справі «Ідалов проти Росії» (Idalov v. Russia), пп. 129-130, та рішення у справі «Осаковський проти України» (Osakovskiy v. Ukraine) заява № 13406/06, п. 78, від 17 липня 2014 року).

118. Суд також зазначає, що скарги першого, третього, четвертого та п'ятого заявників за підпунктом «с» пункту 1 та пунктом 3 статті 5 Конвенції у частині незаконності та тривалості тримання їх під вартою з 14 жовтня 2005 року по 28 жовтня 2008 року та з 24 грудня 2009 року по 13 серпня 2010 року, а також подібні скарги другого заявника щодо тримання його під вартою з 24 грудня 2009 року по 13 серпня 2010 року не є явно необґрунтованими у розумінні підпункту «а» пункту 3 статті 35 Конвенції. Суд також зазначає, що вони не є неприйнятними з будь-яких інших підстав. Отже, вони мають бути визнані прийнятними.

2. Суть

119. Заявники скаржились за підпунктом «с» пункту 1 та пунктом 3 статті 5 Конвенції на те, що впродовж зазначених вище періодів не було підстав тримати їх під вартою до постановлення вироку (див. пункт 118).

120. Уряд доводив, що тримання заявників під вартою здійснювалося на підставі судових рішень, ухвалених відповідно до національного законодавства. Уряд також доводив, що, беручи до уваги обставини справи і особливо тяжкість висунутих заявникам обвинувачень, тримання їх під вартою було виправданим.

121. Згідно з практикою Суду обґрунтування будь-якого періоду тримання під вартою, незалежно від того, наскільки воно коротке, має бути переконливо продемонстроване органами влади (див. рішення у справах «Белчев проти Болгарії» (Belchev v. Bulgaria), заява № 39270/98, п. 82, від 8 квітня 2004 року, та «Кастравет проти Молдови» (Castravet v. Moldova), заява № 23393/05, п. 33, від 13 березня 2007 року). Суд вже встановлював, що ще однією функцією вмотивованого рішення є демонстрація сторонам провадження того, що вони були почуті. Хоча стаття 5 Конвенції не накладає на суддю, який розглядає скаргу щодо взяття під варту, обов'язку розглядати кожен зазначений у скарзі аргумент, її гарантії були б позбавлені свого змісту, якби суддя, посилаючись на національне законодавство та практику, вважав би неважливими або ігнорував конкретні факти, вказані ув'язненим, які б могли поставити під сумнів «законність» позбавлення свободи (див. рішення у справі «Ігнатенко проти Молдови» (Ignatenco v. Moldova), заява № 36988/07, пп. 77-78, від 8 лютого 2011 року, з подальшими посиланнями).

122. Повертаючись до цієї справи, Суд зазначає, що його розгляд обмежується двома конкретними періодами тримання заявників під вартою до постановлення вироку. Так, Суд розгляне період з 14 жовтня 2005 року по 28 жовтня 2008 року в контексті скарг першого, третього, четвертого та п'ятого заявників; а також період з 24 грудня 2009 року по 13 серпня 2010 року в контексті скарг всіх заявників (див. пункти 111-112). Проте при оцінці законності та обґрунтованості тримання другого заявника під вартою впродовж цього періоду Суд також

враховуватиме той факт, що до цього він також провів певний час під вартою (див. згадані рішення у справах «Ідалов проти Росії» (Idalov v. Russia) та «Осаковський проти України» (Osakovskiy v. Ukraine)).

123. Впродовж першого вказаного періоду, який тривав близько трьох років, зазначені заявники перебували під вартою на підставі рішень, які здебільшого посилались на тяжкість обвинувачень та використовували шаблонні формулювання, не розглядаючи при цьому конкретних фактів та альтернативних запобіжних заходів (див. пункти 10 та 11). Частина цього періоду, а саме проміжок часу з 14 по 23 січня 2007 року, взагалі не охоплювалась жодним рішенням (див. пункт 10).

124. Впродовж другого із зазначених періодів, який тривав близько восьми місяців, заявники перебували під вартою головним чином на підставі рішення апеляційного суду від 24 грудня 2009 року, який не встановлював строк тримання їх під вартою та не наводив підстав для застосування цього запобіжного заходу (див. пункт 16). Більше того, згідно з цим рішенням другий заявник повинен був залишатися під вартою в очікуванні повторного розгляду справи судом, незважаючи на факт відсутності будь-яких свідчень того, що він порушив свої процесуальні обов'язки під час перебування на свободі впродовж більше ніж двох років, поки справу розглядали суди трьох інстанцій, тобто з 25 травня 2007 року по 24 грудня 2009 року (див. пункти 12-16). У рішенні районного суду від 15 лютого 2010 року, яким було відмовлено у задоволенні клопотань заявників про звільнення з-під варти, також не наводилося жодних підстав для продовження тримання їх під вартою (див. пункт 17).

125. Загалом рішення, які Суд розглянув у контексті цієї частини справи, залишали заявників у стані невизначеності щодо підстав тривалого тримання їх під вартою та не забезпечували заявникам належний захист від свавілля. Тримання чотирьох заявників, за винятком другого заявника, під вартою з 14 по 23 січня 2007 року без санкції суду також не відповідає принципам правової визначеності та захисту від свавілля.

126. Суд часто встановлював порушення підпункту «с» пункту 1 та пункту 3 статті 5 Конвенції у подібних ситуаціях (див., наприклад, рішення у справах «Харченко проти України» (Kharchenko v. Ukraine), заява № 40107/02, пп. 70-76 та 80-81, від 10 лютого 2011 року, та «Третьяков проти України» (Tretuyakov v. Ukraine), заява № 16698/05, пп. 51-52 та 59-60, від 29 вересня 2011 року).

127. Оцінюючи становище заявників у цій справі із врахуванням принципів, встановлених практикою Суду, Суд не вбачає будь-якої причини відступати від свого попереднього підходу. Суд встановлює, що органи влади не надали достатнього обґрунтування тримання заявників під вартою з 24 грудня 2009 року по 13 серпня 2010 року та тримання під вартою першого, третього, четвертого і п'ятого заявників з 14 жовтня 2005 року по 28 жовтня 2008 року. За цих обставин Суд не вважає за необхідне розглядати інші доводи заявників стосовно незаконності та свавільності тримання їх під вартою впродовж цих періодів.

128. Отже, Суд доходить висновку, що у зв'язку з цим було порушення пунктів 1 і 3 статті 5 Конвенції.

В. Стверджувана незаконність тривалого тримання під вартою першого, третього, четвертого та п'ятого заявників після 14 жовтня 2010 року

1. Прийнятність

129. Суд вважає, що скарги першого, третього, четвертого та п'ятого заявників за пунктом 1 статті 5 Конвенції на незаконність тривалого тримання їх під вартою після 14 жовтня 2010 року не є явно необґрунтованими у розумінні підпункту «а» пункту 3 статті 35 Конвенції. Вони не є неприйнятними з будь-яких інших підстав. Отже, вони мають бути визнані прийнятними.

2. Суть

130. Зазначені заявники стверджували, що до 14 жовтня 2010 року вони вже перебували під вартою впродовж п'яти років, що дорівнювало строку позбавлення волі, який їм було призначено вироком районного суду від 13 серпня 2010 року. Таким чином, вони скаржилися, що тримання їх під вартою після 14 жовтня 2010 року було свавільним. Вони також стверджували, що апеляційний суд, який переглядав справу в апеляційній інстанції (див. пункт

23), збільшив строки позбавлення їх волі для того, щоб виправдати тримання їх під вартою під час апеляційного провадження.

131. Уряд стверджував, що тримання заявників під вартою після 14 жовтня 2010 року здійснювалось на підставі вироку районного суду від 13 серпня 2010 року та було виправданим згідно з підпунктом «а» пункту 1 статті 5 Конвенції. Посилаючись на рішення у справі «Монелл та Морріс проти Сполученого Королівства» (*Monnell and Morris v. the United Kingdom*) (від 2 березня 1987 року, п. 47, Series A № 115), Уряд доводив, що Договірні Сторони користуються свободою в розробці «правового механізму», відповідно до якого на законних підставах може застосовуватися тримання під вартою «після засудження». Отже, згідно з Урядом, існування «правового механізму», який передбачає можливість продовження тримання особи під вартою до набрання вироком законної сили, не суперечить підпункту «а» пункту 1 статті 5 Конвенції. Уряд також стверджував, що вирок щодо заявників від 13 серпня 2010 року не набрав законної сили і строк покарання міг бути збільшений апеляційним судом, що зрештою і трапилося. Проте, якби вирок від 13 серпня 2010 року в апеляційній інстанції було залишено без змін, заявники могли б вимагати компенсацію за тримання їх під вартою після 14 жовтня 2010 року відповідно до Закону про відшкодування шкоди 1994 року (див. пункти 62-63).

132. Суд нагадує, що ця частина справи стосується тримання першого, третього, четвертого та п'ятого заявників під вартою після засудження, і відповідний проміжок часу складається з двох послідовних періодів. Перший період тривав з 13 серпня 2010 року, тобто з постановлення районним судом вироку, яким їх було визнано винними у вчиненні різних злочинів і призначено покарання у вигляді позбавлення волі строком на п'ять років, по 20 вересня 2011 року, дати, у яку вирок було скасовано апеляційним судом. Другий період тривав з 20 вересня 2011 року, дати, в яку апеляційний суд постановив новий вирок, яким призначив зазначеним заявникам на довший строк позбавлення волі, по 8 травня 2012 року, коли Вищий спеціалізований суд України з розгляду цивільних і кримінальних справ скасував вирок від 20 вересня 2011 року та повернув матеріали справи до апеляційного суду на новий розгляд, звільнивши заявників з-під варти.

133. Оскільки ані вирок від 13 серпня 2010 року, ані вирок від 20 вересня 2011 року не набрали законної сили, впродовж зазначених періодів заявники, про яких йдеться, не відбували строки свого покарання у вигляді позбавлення волі у розумінні національного законодавства (див. пункти 58 та 61). Вони трималися під вартою на підставі рішень районного та апеляційного судів відповідно (див. пункти 18, 22 та 23). Згідно з чинним законодавством суд, що постановив вирок, мав повноваження продовжити тримання засудженого під вартою до набрання вироком законної сили та впродовж провадження у суді апеляційної інстанції, якщо вирок буде в кінцевому рахунку оскаржено (див. пункт 58).

134. Суд нагадує, що важливі гарантії статті 5 Конвенції не залежать від національного законодавства (див. рішення у справі «Сольмаз проти Туреччини» (*Solmaz v. Turkey*), заява № 27561/02, п. 26, від 16 січня 2007 року). Навіть якщо національне законодавство держави-члена передбачатиме, що вирок набирає законної сили лише по завершенню усіх апеляційних процедур, строк попереднього ув'язнення закінчується у момент визнання особи винною та призначення їй покарання судом першої інстанції. Наприклад, у справі «Грубіч проти Хорватії» (*Grubic v. Croatia*) заявник, якого судом першої інстанції було визнано винним у вчиненні злочину та засуджено до тридцяти років позбавлення волі, подав скаргу на незаконність його ув'язнення впродовж кількох місяців після оголошення судом першої інстанції вироку; що згідно з національним законодавством все ще вважалось «попереднім ув'язненням». Суд розглянув зазначену скаргу за підпунктом «а» пункту 1 статті 5 Конвенції (див. рішення у справі «Грубіч проти Хорватії» (*Grubic v. Croatia*), заява № 5384/11, п. 35, від 30 жовтня 2012 року). Так само у справі «Руслан Яковенко проти України» (*Ruslan Yakovenko v. Ukraine*) Суд встановив, що тримання заявника під вартою після засудження підпадало під виняток, передбаченого зазначеним положенням, навіть якщо згідно з національним законодавством воно вважалось «попереднім ув'язненням» (див. рішення у справі «Руслан Яковенко проти України» (*Ruslan Yakovenko v. Ukraine*), заява № 5425/11, пп. 52-56, від 4 червня 2015 року).

135. Суд не вбачає жодних підстав для застосування іншого підходу у цій справі, а тому розгляне питання про те, чи тримання зазначених заявників під вартою з 14 жовтня 2010 року по 8 травня 2012 року було виправданим за підпунктом «а» пункту 1 статті 5 Конвенції та не

було свавільним. Суд також зазначає, що Уряд посилався на зазначене положення у своїх доводах про те, що тримання зазначених заявників під вартою було виправданим (див. пункт 131).

(а) Загальні принципи практики Суду

136. Суд повторює, що підпункт «а» пункту 1 статті 5 Конвенції дозволяє «законне ув'язнення особи після засудження її компетентним судом». Слово «засудження» (французькою «condamnation») у розумінні підпункту «а» пункту 1 статті 5 Конвенції слід розуміти як висновок про винуватість особи після встановлення згідно із законодавством факту вчинення правопорушення (див. рішення у справах «Гуццарді проти Італії» (*Guzzardi v. Italy*), від 6 листопада 1980 року, п. 100, Series A № 39), так і призначення покарання або іншого заходу, пов'язаного з позбавленням свободи (див. рішення у справі «Ван Дроогенбрук проти Бельгії» (*Van Droogenbroeck v. Belgium*), від 24 червня 1982 року, п. 35, Series A № 50, та, у якості більш нової практики - рішення у справі «Дель Ріо Прада проти Іспанії» (*Del Rio Prada v. Spain*) [ВП], заява № 42750/09, п. 123, ECHR 2013).

137. Більше того, слово «після» у підпункті «а» пункту 1 статті 5 Конвенції не просто означає, що ув'язнення має хронологічно відбуватися після «засудження»: «ув'язнення» також має бути наслідком, «впливати із засудження та залежати від нього» або відбуватися «на підставі» «засудження». Між ними має існувати достатній причинно-наслідковий зв'язок (див. рішення у справах «Уїкс проти Сполученого Королівства» (*Weeks v. the United Kingdom*), від 2 березня 1987 року, п. 42, Series A № 114, п. 42, «Стаффорд проти Сполученого Королівства» (*Stafford v. the United Kingdom*) [ВП], заява № 46295/99, п. 64, ECHR 2002-IV, «Кафкаріс проти Кіпру» (*Kafkaris v. Cyprus*) [ВП], заява № 21906/04, п. 117, ECHR 2008, та «М. проти Німеччини» (*M. v. Germany*), заява № 19359/04, п. 88, ECHR 2009). Метою тримання під вартою повинно бути виконання призначеного судом покарання у вигляді позбавлення волі (див. рішення у справі «Барборський проти Болгарії» (*Barborski v. Bulgaria*), заява № 12811/07, п. 39, від 26 березня 2013 року).

138. Окрім відповідності одному з винятків, наведених у підпунктах «а»-«f» пункту 1 статті 5 Конвенції, будь-яке позбавлення свободи має також бути «законним». Якщо «законність» взяття під варту і, зокрема, дотримання «порядку, встановленого законом», знаходяться під питанням, Конвенція, по суті, посилається на національне законодавство і встановлює обов'язок забезпечувати дотримання його матеріальних та процесуальних норм (див., серед багатьох інших джерел, рішення у справах «Еркало проти Нідерландів» (*Erkalo v. the Netherlands*), від 2 вересня 1998 року, п. 52, Reports of Judgments and Decisions 1998-VI, та «Барановський проти Польщі» (*Baranowski v. Poland*), заява № 28358/95, п. 50, ECHR 2000-III).

139. При оцінці законності тримання під вартою Суд також має з'ясувати, чи сам національний закон відповідає Конвенції і, зокрема, загальним принципам, сформульованим у ній чи тим, що з неї випливають. «Якість закону» означає, що коли національне законодавство дозволяє позбавлення свободи, воно має бути достатньо доступним, чітким та передбачуваним при його застосуванні для уникнення будь-якого ризику свавілля. Встановлений Конвенцією стандарт «законності» вимагає, щоб все законодавство було сформульовано з достатньою чіткістю, аби дозволити особі - за необхідності шляхом надання відповідної поради - розумною за відповідних обставин мірою передбачити наслідки, до яких може призвести певна дія. Коли йдеться про позбавлення свободи, важливо, щоб національне законодавство чітко визначало умови взяття під варту і тримання під вартою (див. згадане рішення у справі «Дель Ріо Прада проти Іспанії» (*Del Rio Prada v. Spain*), п. 125, з подальшими посиланнями).

140. Більше того, жодне свавільне тримання під вартою не може відповідати пункту 1 статті 5 Конвенції, у цьому контексті поняття «свавілля» виходить за рамки невідповідності національному законодавству. Як наслідок, позбавлення свободи, що є законним за національним законодавством, все-одно може бути свавільним, а отже таким, що суперечить положенням Конвенції (див. рішення у справі «Моорен проти Німеччини» (*Mooren v. Germany*) [ВП], заява № 11364/03, п. 77, від 9 липня 2009 року).

141. Суд раніше не наводив загального визначення того, які саме види дій органів влади можуть становити «свавілля» у розумінні пункту 1 статті 5 Конвенції. Проте ключові принципи, встановлені у кожному конкретному випадку, доводять, що поняття свавілля у контексті статті 5

Конвенції певною мірою залежить від відповідного виду тримання під вартою (див. рішення у справах «Сааді проти Сполученого Королівства» (Saadi v. the United Kingdom) [ВП], заява № 13229/03, п. 68, ECHR 2008, та «Плешо проти Угорщини» (Pleso v. Hungary), заява № 41242/08, п. 57, від 2 жовтня 2012 року). Один із встановлених практикою Суду загальних принципів полягає у тому, що тримання під вартою вважатиметься «свавільним», коли, незважаючи на дотримання букви національного закону, матиме місце недобросовісність або введення в оману органами влади, або коли органи влади нехтують спробами правильного застосування відповідного законодавства (див. вищенаведене рішення у справі «Моорен проти Німеччини» (Mooren v. Germany), п. 78).

142. Більше того, вимога щодо того, щоб тримання під вартою не було свавільним, означає необхідність дотримання пропорційності між вказаною підставою тримання під вартою та власне триманням під вартою (див. рішення у справі «Джеймс, Уеллс та Лі проти Сполученого Королівства» (James, Wells and Lee v. the United Kingdom), заяви №№ 25119/09, 57715/09 та 57877/09, п. 195, від 18 вересня 2012 року). Межі перевірки на пропорційність, що має застосовуватися у кожній справі, залежать від виду тримання під вартою, про який йдеться. У контексті тримання під вартою на підставі підпункту «а» пункту 1 статті 5 Конвенції Суд загалом доходив висновку, що рішення про призначення покарання у вигляді позбавлення волі та тривалість цього покарання є радше питаннями національних органів влади, ніж Суду (див. рішення у справі «Т. проти Сполученого Королівства» (T. v. the United Kingdom) [ВП], заява № 24724/94, п. 103. ECHR 2000-I, та згадане рішення у справі «Сааді проти Сполученого Королівства» (Saadi v. the United Kingdom), п. 71). При цьому, оцінюючи питання про наявність ознак свавілля при застосуванні попереднього ув'язнення, яке не було частиною призначеного заявникам покарання, але яке все ж підпадало під дію підпункту «а» пункту 1 статті 5 Конвенції, Суд вважав за необхідне встановити мету тримання заявників під вартою відповідно до підпункту «а» пункту 1 статті 5 Конвенції та здійснити перевірку пропорційності застосування такого заходу (див. вищенаведене рішення у справі «Джеймс, Уеллс та Лі проти Сполученого Королівства» (James, Wells and Lee v. the United Kingdom), п. 205).

(б) Застосування наведених вище принципів у цій справі

143. Повертаючись до цієї справи, Суд зазначає, що один з головних аргументів, які висунули зазначені заявники у зв'язку зі своїми скаргами за підпунктом «а» пункту 1 статті 5 Конвенції, полягає у тому, що їхнє ув'язнення після засудження 13 серпня 2010 року не повинно було перевищувати призначені їм строки позбавлення волі. Відповідно Суд розпочне свою оцінку з першого періоду їхнього ув'язнення після постановлення вироку, який тривав з 13 серпня 2010 року по 20 вересня 2011 року (див. пункт 132).

144. Аргумент заявників може розумітися як такий, що впливає з положень національного законодавства, зокрема статті 338 Кримінально-процесуального кодексу України 1960 року та статті 72 Кримінального кодексу України 2001 року, які у поєднанні зі статтею 1 Закону України «Про попереднє ув'язнення» 1993 року передбачають, що строк попереднього ув'язнення, у тому числі період між постановленням вироку та набрання ним законної сили, зараховується до строку відбуття покарання (див. пункти 58, 59 та 61). Таким чином, п'ятирічні строки позбавлення волі, призначені заявникам вироком від 13 серпня 2010 року, повинні були обчислюватися з 14 жовтня 2005 року - дати їхнього затримання (див. пункти 7 та 18). Оскільки вони перебували під вартою впродовж усього періоду з 14 жовтня 2005 року по 13 серпня 2010 року, вони ще мали б відбутися приблизно два місяці позбавлення волі, якби вирок від 13 серпня 2010 року набрав законної сили. Проте вирок було оскаржено і зазначені заявники під час апеляційного провадження залишались під вартою більше тринадцяти місяців, що на одинадцять місяців перевищило строк невідбутого покарання, призначеного вироком від 13 серпня 2010 року.

145. Для Суду той факт, що строк тримання під вартою з часу постановлення вироку до набрання ним законної сили не враховується при обчисленні строку позбавлення волі, або що наслідком такого тримання під вартою фактично є збільшення загального строку позбавлення волі, сам по собі не є несумісним з положеннями підпункту «а» пункту 1 статті 5 Конвенції. Можуть існувати особливі міркування, які, незалежно від тривалості строку позбавлення волі, обґрунтовують позбавлення засудженого свободи під час апеляційного оскарження вироку (див. згадане рішення у справі «Руслан Яковенко проти України» (Ruslan Yakovenko v. Ukraine), п.

65). Більше того, поки ув'язнення витікає із законного засудження та має з ним достатній причинно-наслідковий зв'язок, рішення про призначення покарання у вигляді позбавлення волі та тривалість цього покарання є радше питаннями національних органів влади, ніж Суду (див., наприклад, згадані рішення у справах «Монелл та Морріс проти Сполученого Королівства» (Monnell and Morris v. the United Kingdom), п. 47, «Сааді проти Сполученого Королівства» (Saadi v. the United Kingdom), п. 71, та «Руслан Яковенко проти України» (Ruslan Yakovenko v. Ukraine), п. 61). Проте підпункт «а» пункту 1 статті 5 Конвенції не може тлумачитися у спосіб, який відчинить двері свавільному і непропорційному триманню під вартою (див. згадане рішення у справі «Джеймс, Уеллс та Лі проти Сполученого Королівства» (James, Wells and Lee v. the United Kingdom), п. 218). Тривале тримання під вартою після засудження повинно не лише по-справжньому відповідати меті обмеження, дозволеного зазначеним положенням, яка полягає у виконанні вироку суду, але й також бути розумним з точки зору цієї мети (див. згадане рішення у справі «Джеймс, Уеллс та Лі проти Сполученого Королівства» (James, Wells and Lee v. the United Kingdom), пп. 193 та 195).

146. У цій справі, що стосується тримання зазначених заявників під вартою з 13 серпня 2010 року по 20 вересня 2011 року, не було продемонстровано, що тривале тримання їх під вартою поза межами двомісячного строку невідбутої частини покарання слугувало меті виконання їхніх покарань. З огляду на рішення, якими було відмовлено у задоволенні клопотань заявників про звільнення з-під варти під час апеляційного провадження (див. пункти 21-22), цей аспект справи проаналізовано не було. Апеляційний суд посилався на серйозність обвинувачень та можливість скасування апеляційним судом вироку щодо заявників. Проте ці елементи самі по собі, за відсутності серйозної оцінки конкретної ситуації заявників, не вказують на те, що тривале тримання заявників під вартою впродовж часу, що перевищував строк невідбутої частини покарання на одинадцять місяців, було виправдане.

147. У наведеній вище справі «Монелл та Морріс проти Сполученого Королівства» (Monnell and Morris v. the United Kingdom) Суд встановив наявність достатнього та законного зв'язку між засудженням заявників та додатковим строком позбавлення волі, який вони відбули внаслідок рішення апеляційного суду про незарахування витраченого на апеляцію часу у строк покарання. Суд погодився з тим, що повноваження апеляційного суду щодо рішення про незарахування витраченого на апеляцію часу у строк покарання, яке суд власне реалізував, були складовою частиною існуючого в англійському законодавстві механізму, покликаного забезпечити розгляд апеляцій у кримінальних провадженнях впродовж розумного часу та, зокрема, скоротити час перебування під вартою осіб, що мають обґрунтовані підстави для розгляду їхніх апеляційних скарг. Застосування судом при здійсненні своїх повноважень рішення про незарахування витраченого на апеляцію часу у строк покарання вважалось частиною загального порядку призначення покарання після визнання особи винною. Особливо наголошувалося на тому, що «за англійським законодавством, покарання у вигляді позбавлення волі, призначене судом Корони, [мало] бути відбуте з урахуванням будь-якого рішення, яке [міг] ухвалити апеляційний суд щодо втрати часу у разі безуспішного подання апеляційної скарги» (див. згадане рішення у справі «Монелл та Морріс проти Сполученого Королівства» (Monnell and Morris v. the United Kingdom), п. 46).

148. Всупереч доводам Уряду (див. пункт 131), ця справа відрізняється від згаданої справи «Монелл та Морріс проти Сполученого Королівства» (Monnell and Morris v. the United Kingdom) у багатьох аспектах, головним з яких є те, що у цій справі збільшення строків позбавлення зазначених заявників волі, яке зрештою мало місце, не залежало від результату апеляційного провадження або від їхньої поведінки під час цього провадження. Не стверджувалось, що зазначені заявники були відповідальними за тривалість апеляційного провадження, про яке йдеться, або спричинили серйозні затримки під час провадження. Перший і п'ятий заявники навіть не оскаржували вирок від 13 серпня 2010 року в апеляційному порядку.

149. На відміну від ситуації у справі «Монелл та Морріс проти Сполученого Королівства» (Monnell and Morris v. the United Kingdom), у цій справі зазначені заявники ймовірно перебували у стані невизначеності щодо тривалості свого ув'язнення під час апеляційного провадження. Національне законодавство не передбачало максимально допустиму тривалість такого ув'язнення (див., для порівняння в якості протилежного випадку, згадане рішення у справі «Грубіч проти Хорватії» (Grubic v. Croatia), п. 39). Воно також не вимагало від суду, який

постановив вирок, періодично переглядати законність продовжуваного тримання під вартою під час апеляційного провадження. У цілому, згідно з чинним законодавством під час апеляційного провадження засуджений міг перебувати під вартою впродовж необмеженого та невизначеного періоду часу, незалежно від невідбутого строку покарання та його або її конкретної ситуації, як, наприклад, безпеки, яку міг засуджений становити для оточення. Тривалість такого тримання під вартою могла бути значною, у цій справі вона становила одинадцять місяців.

150. З огляду на зазначені міркування, Суд доходить висновку, що тримання зазначених заявників під вартою з 14 жовтня 2010 року по 20 вересня 2011 року, тобто впродовж часу, який перевищував невідбутий двомісячний строк позбавлення волі відповідно до вироку від 13 серпня 2010 року, було невинуватим.

151. Зазначена ситуація змінилась 20 вересня 2011 року, коли апеляційний суд скасував вирок від 13 серпня 2010 року та постановив новий вирок, яким призначив зазначеним заявникам покарання у вигляді позбавлення волі на строк, який вочевидь перевищували увесь строк тримання їх під вартою впродовж провадження у цій справі (див. пункт 23). Суд не вбачає жодних доказів того, що переглянутий вирок не був справжнім, або що апеляційний суд мав намір таким чином ретроспективно виправдати тримання зазначених заявників під вартою впродовж апеляційного провадження, як вони стверджували у своїх скаргах до Суду. Таким чином, тримання зазначених заявників під вартою з 20 вересня 2011 року по дату їхнього звільнення 8 травня 2012 року повинно вважатися таким, що має достатній причинно-наслідковий зв'язок з новим вироком щодо заявників.

152. За таких обставин немає необхідності розглядати гіпотетичний сценарій, згідно з яким у випадку залишення апеляційним судом вироку від 13 серпня 2010 року без змін, заявники мали б право вимагати відшкодування шкоди, як стверджував Уряд (див. пункт 131).

153. Відповідно Суд постановляє, що було порушення пункту 1 статті 5 Конвенції у зв'язку з триманням першого, третього, четвертого та п'ятого заявників під вартою з 14 жовтня 2010 року по 20 вересня 2011 року.

154. Суд також встановлює, що не було порушення цього положення щодо тримання їх під вартою з 20 вересня 2011 року по 8 травня 2012 року.

С. Стверджуване порушення пункту 5 статті 5 Конвенції

1. Прийнятність

155. Суд вважає, що скарги першого, третього, четвертого та п'ятого заявників за пунктом 5 статті 5 Конвенції на те, що їм не було забезпечено юридично закріплене право на відшкодування за порушення їхнього права на свободу, не є явно необґрунтованими у розумінні підпункту «а» пункту 3 статті 35 Конвенції. Ці скарги не є неприйнятними з будь-яких інших підстав. Отже, вони мають бути визнані прийнятними.

2. Суть

156. Уряд доводив, що порушення пункту 5 статті 5 Конвенції не було. Уряд зазначав, що за стверджуване порушення їхніх прав за пунктами 1 та 3 статті 5 Конвенції зазначені заявники могли вимагати відшкодування за статтею 1176 Цивільного кодексу України та згідно із Законом про відшкодування шкоди 1994 року.

157. Суд повторює, що пункт 5 статті 5 гарантує юридично закріплене право на відшкодування особам, яких було заарештовано чи взято під варту всупереч іншим положенням статті 5 Конвенції (див. рішення у справі «Стіл та інші проти Сполученого Королівства» (Steel and Others v. the United Kingdom), від 23 вересня 1998 року, п. 81, Reports 1998-VII).

158. У цій справі Суд встановив порушення пунктів 1 та 3 статті 5 Конвенції, у поєднанні з якими мають розглядатися ці скарги. Відповідно пункт 5 статті 5 Конвенції є застосовним. Отже, Суд має встановити, чи забезпечувало законодавство України зазначеним заявникам юридично закріплене право на відшкодування за порушення у їх справі пунктів 1 та 3 статті 5 Конвенції.

159. Суд вже розглядав це питання у низці справ проти України (див., наприклад рішення у справах «Нечипорук та Йонкало проти України» (Nechiporuk and Yonkalo v. Ukraine), заява № 42310/04, пп. 229-234, від 21 квітня 2011 року, «Клішин проти України» (Klishyn v. Ukraine), заява № 306/1/04, від 23 лютого 2012 року, та «Таран проти України» (Tarar v. Ukraine), заява № 31898/06, пп. 88-90, від 17 жовтня 2013 року) та встановлював, що права заявників на відшкодування шкоди за схожих обставин було порушено.

160. Отже, раніше, як і у цій справі, вже встановлювалося, що ані Закон про відшкодування шкоди, ані Цивільний кодекс України на час подій не забезпечували юридично закріпленого права на відшкодування шкоди. Крім того, не вбачається, що таке право передбачалось або передбачається будь-яким іншим положенням законодавства України, враховуючи відсутність будь-якої передбаченої законом процедури ініціювання провадження з метою відшкодування шкоди, завданої у зв'язку з позбавленням свободи, що згідно з висновками Суду відбувалось у порушення одного з інших пунктів статті 5 Конвенції (див. рішення у справі «Квашко проти України» (Kvashko v. Ukraine), заява № 40939/05, п. 77, від 26 вересня 2013 року).

161. Суд доходить висновку, що зазначені заявники не мали юридично закріпленого права на відшкодування шкоди у зв'язку з порушенням пунктів 1 та 3 статті 5 Конвенції, як це вимагається пунктом 5 статті 5 Конвенції. Отже, було порушення зазначеного положення.

V. СТВЕРДЖУВАНЕ ПОРУШЕННЯ ПУНКТУ 1 СТАТТІ 6 КОНВЕНЦІЇ

162. Заявники скаржились на те, що тривалість провадження у кримінальній справі щодо них була нерозумною. Вони посилались на пункт 1 статті 6 Конвенції, відповідні частини якого передбачають таке:

«Кожен має право на ... розгляд його справи упродовж розумного строку ... судом, який ... встановить обґрунтованість будь-якого висунутого проти нього кримінального обвинувачення. ...».

163. Уряд заперечив твердження заявників, зазначаючи, що їхня справа була складною як з юридичної, так і фактологічної точки зору. Зокрема, їх було обвинувачено у вчиненні низки тяжких злочинів. Під час слідства та суду було допитано близько двадцяти потерпілих та більше 100 свідків, а також проведено більше двадцяти обшуків та експертиз. За твердженнями Уряду, заявники сприяли тривалості провадження тим, що вони затягували ознайомлення з матеріалами справами на етапі досудового слідства, подавали численні клопотання про звільнення з-під варти, процесуальні клопотання та скарги, оскаржували рішення судів та не визнали себе винними. Уряд також доводив, що значні затримки було спричинено неявкою певних свідків, а суди при цьому розглядали справу з належною старанністю.

164. Заявники стверджували, що органи влади є відповідальними за надмірну тривалість провадження у їхній справі та що загальна тривалість провадження не була виправданою.

A. Прийнятність

165. Суд зазначає, що ця скарга не є явно необґрунтованою у розумінні підпункту «а» пункту 3 статті 35 Конвенції. Вона не є непринятною з будь-яких інших підстав. Тому вона має бути визнана прийнятною.

B. Суть

166. Суд повторює, що розумність тривалості провадження має визначатися з огляду на обставини справи та з урахуванням таких критеріїв: складність справи і поведінка заявника та відповідних органів (див., серед багатьох інших джерел, рішення у справі «Пелісьє та Сассі проти Франції» (Pelissier and Sassi v. France) [ВП], заява № 25444/94, п. 67, ЕCHR 1999-II).

167. Суд зауважує, що період, що має враховуватися, почався у жовтні 2005 року та закінчився у червні 2015 року. Таким чином, він тривав більше дев'яти років.

168. Суд визнає, що зазначене кримінальне провадження, яке охоплювало сім епізодів тяжких злочинів та низку потерпілих і свідків, було певною мірою складним. Суд також не

забуває про те, що певною мірою заявники могли вплинути на тривалість провадження тим, що подавали різні скарги, апеляційні скарги та процесуальні клопотання.

169. Проте справа неодноразово поверталась на новий судовий розгляд у зв'язку з тим, що оцінка відповідних доказів та аргументів сторін була поганою та неповною, а також у зв'язку з процесуальними порушеннями, відповідальність за які несли суди (див. пункти 15, 16 та 24). Як видається, саме це було головною причиною затримок у провадженні.

170. Суд часто встановлював порушення пункту 1 статті 6 Конвенції у справах, в яких порушувалися питання, подібні до питань у цій справі (див. згадане рішення у справі «Пелісьє та Сассі проти Франції» (*Pelissier and Sassi v. France*), та рішення у справі «Горбатенко проти України» (*Gorbatenko v. Ukraine*), заява № 25209/06 пп. 152-56, від 28 листопада 2013 року).

171. Вивчивши усі надані йому документи, Суд вважає, що Уряд не навів жодного факту або аргументу, здатних переконати його дійти у цій справі іншого висновку. До того ж аргумент Уряду про те, що заявники вплинули на тривалість провадження, оскільки, зокрема, не визнавали себе винними у вчиненні інкримінованих їм злочинів, за своєю природою суперечить такому важливому елементу концепції справедливого судового розгляду як право не свідчити проти себе та презумпція невинуватості, а тому за жодних обставин не може бути прийнятий (див. *mutatis mutandis*, рішення у справі «Луценко проти України» (*Lutsenko v. Ukraine*), заява № 6492/11, п. 72, від 3 липня 2012 року). У цілому, з огляду на свою практику з цього питання, Суд вважає, що у цій справі тривалість проваджень була надмірною та не відповідає вимозі «розумного строку».

172. Відповідно було порушення пункту 1 статті 6 Конвенції.

VI. СТВЕРДЖУВАНІ ОБМЕЖЕННЯ ПОБАЧЕНЬ З ЧЛЕНАМИ СІМ'Ї

173. Насамкінець заявники, за винятком другого заявника, скаржились, що впродовж перебування під вартою у СІЗО кількість побачень з близькими родичами та їхня тривалість були обмежені. Це, а також тривалість їхнього перебування під вартою створювало перешкоди їхньому спілкуванню з близькими родичами, що негативно вплинуло на їхнє сімейне життя. Зазначені заявники також стверджували, що для того, щоб отримати дозвіл на побачення, їхні родичі повинні були погодитися на допит в якості свідків у справі заявників. Хоча спершу зазначені заявники посилались на статтю 3 Конвенції, згодом вони та Уряд надіслали зауваження щодо цієї частини справи за статтею 8 Конвенції, у якій зазначається таке:

«1. Кожен має право на повагу до свого приватного і сімейного життя, до свого житла і кореспонденції.

2. Органи державної влади не можуть втручатись у здійснення цього права, за винятком випадків, коли втручання здійснюється згідно із законом і є необхідним у демократичному суспільстві в інтересах національної та громадської безпеки чи економічного добробуту країни, для запобігання заворушенням чи злочинам, для захисту здоров'я чи моралі або для захисту прав і свобод інших осіб.»

174. Суд повторює, що тримання під вартою або будь-який інший захід, що позбавляє особу свободи, тягне за собою невід'ємні обмеження приватного та сімейного життя такої особи. Проте сприяння органів влади у підтриманні зв'язків ув'язненої особи зі своїми близькими родичами, а за необхідності - допомога у підтриманні таких зв'язків, є важливою частиною права особи на повагу до сімейного життя (див. рішення у справах «Хорошенко проти Росії» (*Khoroshenko v. Russia*) [ВП] заява № 41418/04, п. 106, ECHR 2015, та «Тросін проти України» (*Trosin v. Ukraine*), заява № 39758/05, п. 39, від 23 лютого 2012 року). У той же час, Договірні держави користуються широкими межами свободи розсуду у визначенні заходів, необхідних для забезпечення виконання обов'язків за Конвенцією із належним врахуванням потреб та ресурсів суспільства і осіб (див., наприклад, рішення у справі «Діксон проти Сполученого Королівства» (*Dickson v. the United Kingdom*) [ВП], заява № 44362/04, п. 81, ECHR 2007-V). Суд встановив, що стаття 8 Конвенції не передбачає обов'язок щодо організації побачень для спільного проживання осіб, які перебувають під вартою, та їхніх дружин/чоловіків (див. рішення у справі «Алієв проти України» (*Aliev v. Ukraine*), заява № 41220/98, п. 188, від 29 квітня 2003 року,

згадане рішення у справі «Діксон проти Сполученого Королівства» (Dickson v. the United Kingdom): та рішення у справі «Епнерс-Гефнерс проти Латвії» (Erners-Gefners v. Latvia), заява № 37862/02, п. 62, від 29 травня 2012 року). Він також не виявляв втручання з боку держави у права взятих під варту осіб за статтею 8 Конвенції у випадках, коли вони не надавали достатніх доказів того, що вони наполегливо клопотали про побачення з членами сім'ї, в чому, як стверджується, їм було відмовлено (див. рішення у справах «Чістяков проти Литви» (<...>), заява № 67275/01, п. 86, від 8 лютого 2007 року, «Савенковас проти Литви» (Savenkovas v. Lithuania), заява № 871/02, п. 101 від 18 листопада 2008 року, та згадане рішення у справі «Епнерс-Гефнерс проти Латвії» (Erners-Gefners v. Latvia), п. 65).

175. Повертаючись до фактів цієї справи, Суд зазначає, що на час подій національне законодавство передбачало певні обмеження кількості та тривалості побачень з членами сім'ї, про які могли клопотати зазначені заявники (див. пункти 57, 58 та 61). З матеріалів справи, наданих сторонами, випливає, що зазначені заявники під час свого перебування під вартою мали низку побачень зі своїми близькими родичами. Вони не довели, що передбачені законодавством обмеження побачень з членами сім'ї негативно вплинули на їх здатність бачитися зі своїми близькими родичами так часто, як вони бажали (див., *mutatis mutandis*, рішення у справі «Зінченко проти України» (Zinchenko v. Ukraine), заява № 63763/11, пп. 100-101, від 13 березня 2014 року, та в якості протилежного прикладу рішення у справі «Шалімов проти України» (Shalimov v. Ukraine), заява № 20808/02, п. 88, від 4 березня 2010 року). Суд зазначає, що згадані заявники не вказали жодного конкретного випадку відмови у задоволенні їхнього клопотання про надання дозволу на побачення з членами сім'ї або ненадання відповіді на нього. Ані зазначені заявники, ані їхні близькі родичі не скаржилися на те, що їх позбавляли права на побачення. Їхнє твердження про те, що для отримання дозволу на побачення з ними їх близькі родичі повинні були давати згоду на допит їх в якості свідків у справі заявників не підтверджується жодними доказами. За цих обставин Суд не вважає за необхідне абстрактно розглядати питання про те, чи застосовне у справі заявників національне законодавство, яке обмежувало кількість побачень з членами сім'ї, відповідало вимогам статті 8 Конвенції. Відповідно Суд встановлює, що ця частина справи має бути відхилена як явно необґрунтована відповідно до підпункту «а» пункту 3 та пункту 4 статті 35 Конвенції.

VII. ЗАСТОСУВАННЯ СТАТТІ 41 КОНВЕНЦІЇ

176. Статтею 41 Конвенції передбачено:

«Якщо Суд визнає факт порушення Конвенції або протоколів до неї і якщо внутрішнє право відповідної Високої Договірної Сторони передбачає лише часткове відшкодування, Суд, у разі необхідності, надає потерпілій стороні справедливую сатисфакцію.».

А. Шкода

177. Перший заявник вимагав 13000 євро відшкодування моральної шкоди, пов'язаної з жорстоким поводженням, якого він зазнав від працівників міліції, та відсутності ефективного розслідування цієї події. Додатково він вимагав 3000 євро відшкодування шкоди за погані умови його перевезення, 25000 євро - за незаконність та тривалість тримання його під вартою та 25000 євро - за стверджені порушення пункту 1 статті 6 та статті 8 Конвенції.

178. Другий заявник вимагав 50000 євро відшкодування моральної шкоди у зв'язку з порушенням у його справі статей 5 та 6 Конвенції

179. Третій заявник вимагав 13000 євро відшкодування моральної шкоди у зв'язку з жорстоким поводженням, якого він зазнав від працівників міліції, та відсутністю ефективного розслідування цієї події. Додатково він вимагав 20000 євро відшкодування шкоди за погані умови його перевезення, 25000 євро - за незаконність та тривалість тримання його під вартою та 25000 євро - за стверджені порушення пункту 1 статті 6 та статті 8 Конвенції.

180. Четвертий заявник вимагав близько 66000 євро відшкодування матеріальної і моральної шкоди, характеру та деталей яких він не зазначив. Він також вимагав компенсації витрат на лікування у розмірі близько 3500 євро, яких: він зазнав після звільнення його з-під варти у зв'язку зі стверджуваним ненаданням йому органами влади належної медичної допомоги під час тримання під вартою.

181. П'ятий заявник вимагав 3000 євро відшкодування шкоди за погані умови його перевезення, 25000 євро - за незаконність та тривалість тримання його під вартою та 25000 євро - за стверджені порушення пункту 1 статті 6 та статті 8 Конвенції.

182. Уряд заперечив ці вимоги.

183. Сад нагадує, що може присудити справедливую сатисфакцію лише тоді, якщо встановить наявність порушення Конвенції. Відповідно, Суд відхиляє вимоги першого, третього, четвертого та п'ятого заявників у частині скарг за статтею 8 Конвенції, вимоги третього заявника щодо стверджуваного жорстокого поводження з боку міліції та вимоги третього і четвертого заявників щодо стверджуваної неналежної медичної допомоги під час тримання під вартою.

184. Суд не вбачає жодного причинно-наслідкового зв'язку між встановленими у справі заявників порушеннями та заявленою деякими з них матеріальною шкодою, а тому відхиляє вимоги щодо відшкодування матеріальної шкоди.

185. З іншого боку, Суд зазначає, що заявники вочевидь зазнали моральних страждань та хвилювань внаслідок порушень, встановлених у їхній справі. Постановляючи рішення на засадах справедливості, Суд присуджує першому заявникові 20000 євро, другому заявникові - 10000 євро, які мають бути сплачені його спадкоємцям, а третьому, четвертому і п'ятому заявникам - по 15000 євро відшкодування моральної шкоди.

В. Судові та інші витрати

186. Заявники також вимагали різні суми компенсації судових та інших витрат, які за їхніми твердженнями, вони зазнали у провадженні на національному рівні та у Суді. Заявники, за винятком третього заявника, надали копії договорів зі своїми адвокатами. Деякі із заявників також надали копії рахунків-фактур.

187. Уряд заперечив ці вимоги.

188. Відповідно до практики Суду заявник має право на компенсацію судових та інших витрат, лише якщо буде доведено, що такі витрати були фактичними і неминучими, а їхній розмір - обґрунтованим. У цій справі заявники не надали достатньо докладних та конкретних відомостей, щоб Суд мав можливість розглянути питання про те, чи відповідають ці вимоги наведеним вище критеріям (див., для порівняння і в якості протилежного прикладу, рішення у справах «Рудніченко проти України» (Rudnichenko v. Ukraine), заява № 2775/07, пп. 132 та 135, від 11 липня 2013 року та «Вінтман проти України» (Vintman v. Ukraine), заява № 28403/05, пп 163 та 166, від 23 жовтня 2014 року). Відповідно Суд відхиляє вимоги заявників щодо компенсації судових та інших витрат.

С. Пеня

189. Суд вважає за належне призначити пеню на підставі гранично, позичкової ставки Європейського центрального банку, до якої має бути додано три відсоткові пункти.

ЗА ЦИХ ПІДСТАВ СУД ОДНОГОЛОСНО

1. *Вирішує* об'єднати заяви.

2. *Постановляє*, що пані Ворона О.П. має право брати участь у провадженні від імені другого заявника.

3. *Оголошує* прийнятними такі заяви:

(i) скарги першого заявника за статтею 3 Конвенції на жорстоке з ним поводження з боку працівників міліції та на відсутність ефективного розслідування цієї події;

(ii) скаргу четвертого заявника за статтею 3 Конвенції про неналежну медичну допомогу під час тримання його під вартою;

(iii) скарги першого, третього, четвертого та п'ятого заявників за статтею 3 Конвенції про умови, в яких їх перевозили до суду та з нього під час тримання їх під вартою;

(iv) скарги першого, третього, четвертого та п'ятого заявників за підпунктом «с» пункту 1 та пунктом 3 статті 5 Конвенції на незаконність та тривалість тримання їх під вартою з 14 жовтня 2005 року по 28 жовтня 2008 року;

(v) скарги заявників за підпунктом «с» пункту 1 та пунктом 3 статті 5 Конвенції на незаконність та тривалість тримання їх під вартою з 24 грудня 2009 року по 13 серпня 2010 року;

(vi) скарги першого, третього, четвертого та п'ятого заявників за пунктом 1 статті 5 Конвенції на незаконність та тривалість тривалого тримання їх під вартою після 14 жовтня 2010 року;

(vii) скарги першого, третього, четвертого та п'ятого заявників за пунктом 5 статті 5 Конвенції на відсутність ефективного і юридично закріпленого права на відшкодування шкоди за тримання їх під вартою, яке, за їхніми твердженнями, суперечило пунктам 1 та 3 статті 5 Конвенції;

(viii) скарги заявників за пунктом 1 статті 6 Конвенції на тривалість кримінального провадження щодо них;

а решту скаргу заявах - неприйнятними.

4. Постановляє, що було порушення статті 3 Конвенції у зв'язку тим, що перший заявник зазнав жорстокого поводження з боку працівників міліції, та не було проведено ефективного розслідування його скарг у зв'язку з цим.

5. Постановляє, що не було порушення статті 3 Конвенції у зв'язку зі скаргою четвертого заявника на неналежну медичну допомогу під час тримання його під вартою.

6. Постановляє, що було порушення статті 3 Конвенції у зв'язку зі скаргами першого, третього, четвертого та п'ятого заявників на умови, в яких їх перевозили до суду для участі у засіданнях та з нього під час тримання їх під вартою.

7. Постановляє, що було порушення пунктів 1 та 3 статті 5 Конвенції у зв'язку з незаконністю та тривалістю тримання першого, третього, четвертого та п'ятого заявників під вартою з 14 жовтня 2005 року по 28 жовтня 2008 року.

8. Постановляє, що було порушення пунктів 1 та 3 статті 5 Конвенції у зв'язку з незаконністю та тривалістю тримання заявників під вартою з 24 грудня 2009 року по 13 серпня 2010 року.

9. Постановляє, що було порушення пункту 1 статті 5 Конвенції у зв'язку з триманням першого, третього, четвертого та п'ятого заявників під вартою з 14 жовтня 2010 року по 20 вересня 2011 року.

10. Постановляє, що не було порушення пункту 1 статті 5 Конвенції у зв'язку з триманням першого, третього, четвертого та п'ятого заявників під вартою з 20 вересня 2011 року по 8 травня 2012 року.

11. Постановляє, що було порушення пункту 5 статті 5 Конвенції у зв'язку з тим що перший, третій, четвертий та п'ятий заявники не мали ефективного і юридично закріпленого права на відшкодування шкоди за тримання їх під вартою всупереч пунктам 1 та 3 статті 5 Конвенції.

12. Постановляє, що було порушення пункту 1 статті 6 Конвенції у зв'язку з тривалістю кримінального провадження щодо заявників.

13. Постановляє, що:

(a) упродовж трьох місяців з дати, коли це рішення набуде статусу остаточного відповідно до пункту 2 статті 44 Конвенції, держава-відповідач повинна сплатити такі суми відшкодування моральної шкоди, що мають бути конвертовані в національну валюту держави-відповідача за курсом на день здійснення платежу.

(i) 20000 (двадцять тисяч) євро - першому заявникові та додатково суму будь-якого податку, що може йому нараховуватись;

(ii) 10000 (десять тисяч) євро - спадкоємцям другого заявника та додатково суму будь-якого податку, що може нараховуватись його спадкоємцям,

(iii) по 15000 (п'ятнадцять тисяч) євро - третьому, четвертому та п'ятому заявникам та додатково суму будь-якого податку, що може їм нараховуватись,

(b) із закінченням зазначеного тримісячного строку до остаточного розрахунку на вищезазначені суми нараховуватиметься простий відсоток (simple interest) у розмірі граничної позичкової ставки Європейського центрального банку, що діятиме в період несплати, до якої має бути додано три відсоткові пункти.

14. Відхиляє решту вимог заявників щодо справедливої сатисфакції.

Учинено англійською мовою та повідомлено письмово 3 грудня 2015 року відповідно до пунктів 2 та 3 правила 77 Регламенту Суду.

Секретар

Клаудія ВЕСТЕРДІК

Голова

Ангеліка НУССБЕРГЕР

Публікації документа

- **Офіційний вісник України** від 07.06.2016 — 2016 р., № 42, стор. 103